TAAD Yıl 17 . Sayı 68 . Ekim 2026
ISSN 1309-6826 - E-ISSN 3150-0919
Araştırma Makalesi/Research Article DOI: 10.54049/taad.2039462

"ÇOCUĞUN AÇIK GELECEK HAKKI" VE TMK 339/3 ÇERÇEVESİNDE EBEVEYN YETKİLERİNİN SINIRLANDIRILMASI

Child's Right to an Open Future and Limiting Parental Authority Under TCC 339/3

Nesli Beril ÖZEN ÇOLAK*

"*Çocuklar şekle sokulacak şeyler değil, serpilmeleri sağlanacak bireylerdir.*"
Jess Lair

Özet

Velayet kavramı, tarihsel süreçte değişime uğramış ve ebeveynin çocuk üzerindeki mutlak bir hakkı olduğu kabulünden uzaklaşarak çocuğunun kişiliğini, üstün yararını koruyan bir kurum haline gelmiştir. Bu kapsamda günümüzde ebeveynlere çocuğa karşı çeşitli yükümlülükler yüklenmektedir. Özellikle bu konunun odağında çocuğun açık bir geleceğe sahip olma hakkı (right to an open future) kavramı ortaya çıkmıştır. Bu ilke uyarınca ebeveynin çocukları yetiştirirken çocuğun yetişkinlik döneminde sahip olabileceği imkanları ortadan kaldırmayacak şekilde davranması ve buna aykırı müdahalelerde bulunmaması gerekmektedir.

Çocuğu yetiştirme yetkisinin bir diğer sınırı da 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu madde 339/3'te yer alan "*Ana ve baba, olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanırlar…*" hükmüdür. Bu hüküm, ebeveynin velayet yetkisinin sınırını çizen genel bir norm niteliğindedir. Bu çalışmada, bu normun özel bir görünümü niteliğinde olan TMK m. 340 kapsamında ebeveyne verilen çocuğu yetiştirme yetkisinin çocuğun hayatına sınırsız müdahale etme yetkisinin olmadığı ve çocuğun olgunluğu ve açık gelecek hakkı kapsamında sınırlı bir yetki olduğu da ayrıca incelenmektedir.

Bu çalışma neticesinde ebeveynin yetiştirme yetkisinin sınırını çocuğun açık gelecek hakkı ve TMK m. 339/3 uyarınca çocuğa tanınan özerklik alanının oluşturduğu, çocuğun gelecekte telafisi imkânsız yaşam tercihlerini önceden engelleyen ebeveyn kararlarının hukuka aykırı sayılacağı ve çocuğun açık gelecek hakkının korunabilmesi için gerekli tedbirlerin alınabileceği sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuğun açık gelecek hakkı kavramı, ebeveyn yetkileri, çocuğun yetiştirilmesi, çocuğun özerkliği, velayetin kapsamı

➢ *Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.*

➢ *Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 14.9.2026*

➢ *Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 23.10.2026*

* Dr., Avukat, İstanbul Barosu, İstanbul/Türkiye, e-posta: nesliberilozen@gmail.com, https://orcid.org/0000-0003-1934-1035.

Abstract

Historically, the concept of parental custody has evolved from an absolute right of parents into an institution that safeguards the child's personality and best interests. Within this scope, modern law imposes various obligations on parents, centered around the concept of the "right to an open future." According to this principle, parents must raise their child without eliminating future adult opportunities or engaging in conflicting interventions.

Another boundary of parental authority is set forth in Article 339/3 of the Turkish Civil Code (TCC) No. 4721, stating, "*Parents shall allow the child to organize their life to the extent of their maturity...*". This serves as a general norm limiting custody rights. This study specifically examines how parental authority under TCC Art. 340, a specific manifestation of this general rule, does not grant unlimited interference, but remains restricted by the child's maturity and right to an open future.

Consequently, this study concludes that parental authority is bounded by the child's right to an open future and the autonomy granted under TCC Art. 339/3. Decisions prematurely blocking irreplaceable life choices are deemed unlawful, necessitating appropriate legal remedies to safeguard the child's open future.

Keywords: Child's right to an open future, parental authority, child rearing, child's autonomy, the scope of parental authority

I. VELAYETİN TARİHSEL GELİŞİMİ

A. Roma Hukukundan Günümüze Patria Potestas Mantığının Dönüşümü

Velayet kavramı, tarihsel süreçte değişen bir kavram olmuştur. Geçmişte velayetin, çocuk üzerinde mutlak hak tanıyan bir kavram olarak kabul edildiği görülmektedir[1]. Roma hukukunda ilk dönemlerde ebeveynin, çocuğunu satma, öldürme yetkisi gibi birçok yetkisi bulunmaktaydı ve bunun herhangi bir sınırı yoktu[2]. Patria Potestas denilen bu kavram, kısaca baba egemenliği anlamına gelmekteydi[3]. Bu bağlamda henüz çocuğun yararının değil aile babasının önceliklendirildiği bir dönem söz

[1] M. Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, *Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar* (On İki Levha Yayıncılık 2023) 153; Gökhan Antalya ve Murat Topuz, *Medeni Hukuk*, C. 1 (Seçkin Yayıncılık 2024) 135; Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Medeni Hukuk* (Beta 2023) 36.

[2] Bülent Tahiroğlu ve Belgin Erdoğmuş, *Roma Hukuku Dersleri* (Der Yayınları 2016) 157, 159; Ziya Umur, *Roma Hukuku Ders Notları* (Beta Yayıncılık 2010) 174; Sevgi Usta, *Velayet Hukuku* (On İki Levha Yayıncılık 2016) 37, 38; Şakir Berki, 'Romada Aile Hukuku' (1957) 14(1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 114; Huriye Reyhan Demircioğlu, 'Velayet 'Müessessesi'nin Niteliğini Hak-Yüküm(lülük) İkileminin Dışında Yeniden Düşünmek' (2025) 11(1) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi 55; Halide Gökçe Kurtoğlu, *Roma Hukukunda Suç ve Ceza,* (Seçkin Yayıncılık 2017) 180; Özlem Söğütlü, *Roma Özel Hukuku,* (Seçkin Yayıncılık 2025) 251; Aydın İpek, 'Çocuk Haklarının Gelişimi ve Karşılaştırmalı Olarak Anayasal Açıdan Değerlendirilmesi' (2012) 20(1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 155.

[3] Umur (n 2) 168; Berki (n 2) 113; Usta (n 2) 37; Müberra Algan, *Anayasa Hukukunda Çocuk Hakları* (On İki Levha Yayıncılık 2021) 39; Selma Çetiner, 'Velayet Müessesinin Tarihi Gelişimi ve Hukuki Niteliği' (2017) 14 Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan 29; Elvan Sütken, 'Roma Aile Hukukunda Patria Potestas' (2019) 5 (1) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 78, 79; Ayşe Ziyan, *Velayet İlişkisi Bağlamında Çocuğun Ebeveyni Tarafından Temsili* (On İki Levha Yayıncılık 2019) 3, 4.

konusuydu[4]. Yine ilk dönemlerde aile babasının yetkilerinin denetlenmesi mümkün olmadığından herhangi bir müdahale imkânı da bulunmamaktaydı[5].

Roma hukukunda ileri dönemlerde patria potestas kavramı değişime uğramıştır. Aile babasının, çocuğu terbiye amaçlı dövmesi halen mümkün iken çocuğu öldürebilmesi magistradan izin almasına bağlanmıştı[6]. Bu yetki İmparator I'inci Konstantin döneminde ise nihayet tamamen kaldırılmıştı[7].

Roma hukukundan sonra incelenebilecek bir diğer hukuk sistemi ise Cermen hukukudur. Cermen hukukunda da velayet sahibi baba olarak kabul edilmekle birlikte babanın yetkileri sınırsız olmayıp kendisine birtakım yükümlülükler yüklenmişti[8]. Baba, çocuğunu korumakla yükümlü olduğu gibi çocuğun temsili ve mallarının idaresi hususunda da yükümlülük altındaydı[9]. Ayrıca babanın bu mallarla ilgili vermiş olduğu zararlardan sorumluluğu da doğabilmekteydi[10].

Uzun süre devam eden baba hakimiyeti 19. yüzyıla geldiğimizde ise yerini anne ile babanın velayeti paylaşmasına bırakmıştır[11]. Ancak günümüze değin velayet kavramı halen dahi bir güç, otorite, egemenlik anlayışına dayanan bir kurum olarak kabul edilmekteydi[12]. Modern hayatta bu anlayıştan nihayet uzaklaşılmıştır.

Türk hukukunda da velayetin, geçmişte mutlak hak olduğu görüşü benimsenmişken, günümüzde hak-yüküm niteliğinde olduğu çoğunlukla kabul edilir hale gelmiştir[13]. Bu kavramdan anlaşılması gereken ise velayetin, içinde çeşitli hakları ve birtakım

---

4 Çetiner (n 3) 29; Algan (n 3) 39; Sütken (n 3) 79.

5 Algan (n 3) 39.

6 Berki (n 2) 115; Demircioğlu (n 2) 55.

7 Tahiroğlu ve Erdoğmuş (n 2) 160; Usta (n 2) 45; Sütken (n 3) 80; Algan (n 3) 41; Ziyan (n 3) 5.

8 Emine Akyüz, *Çocuk Hukuku, Çocukların Hakları ve Korunması* (Pegem Akademi 2021) 25; Çetiner (n 3) 30; Ziyan (n 3) 7; Demircioğlu (n 2) 56.

9 Usta (n 2) 42; Akyüz (n 8) 25; Saliha Okur Gümrükçüoğlu, 'Osmanlı Hukuk Uygulamasında Kadının Çocuğu Üzerindeki Velayet ve Vesayet Hakkı' 2022 12(1) Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 113; Ziyan (n 3) 7.

10 Usta (n 2) 42; Akyüz (n 8) 25; Okur Gümrükçüoğlu (n 9) 113.

11 Usta (n 2) 47 vd.; Çetiner (n 3) 30; Özellikle öncü kabul edilebilecek ülkeler olan İngiltere ve Fransa'daki gelişmeler için bkz. Algan (n 3) 48 vd.

12 Demircioğlu (n 2) 58.

13 Rona Serozan, *Çocuk Hukuku* (Vedat Kitapçılık 2017) 250; Hüseyin Hatemi, *Medeni Hukuk'a Giriş* (On İki Levha Yayıncılık 2021) 138; Hüseyin Hatemi ve Burcu Kalkan Oğuztürk, *Aile Hukuku* (Vedat Kitapçılık 2013) 155; Canan Yılmaz, *Velayet Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2023) 24; İsviçre'de de velayet kavramının hak ve yükümlülükleri bir arada barındırdığı kabul edildiği görülmektedir. Bkz. Kurt Affolter-Fringeli ve Urs Vogel, 'Art 296' in Die elterliche Sorge / der Kindesschutz, Art. 296-317 ZGB - Das Kindesvermögen, Art. 318-327 ZGB - Minderjährige unter Vormundschaft, Art. 327a-327c ZGB Berner Kommentar (eds. Heinz Hausheer, Hans Peter Walter), (Stämpfli Verlag AG 2016) 5; Regina E. Aebi-Müller, 'Elterliche Sorge: Betreuungsrecht – Betreuungspflicht – Aufenthaltsbestimmungsrecht / I. - III.' in Elterliche Sorge, Betreuungsunterhalt, Vorsorgeausgleich und weitere Herausforderungen Symposium zum Familienrecht (eds. Alexandra Jungo, Christiana Fountoulakis), (Schulthess Juristische Medien AG 2018) 32.

yükümlülükleri barındıran bir kavram olduğudur. Bu hakların kullanılması da sınırsız olmayıp çeşitli sınırlandırmalara tabidir. Özellikle Serozan'ın velayet için yapmış olduğu tanıma biz de katılmaktayız. Bu tanım "*anne ve/veya babanın korunmayı gereksinen küçük ya da kısıtlı, evlilik içinde ya da dışında doğmuş çocukların bakımına, gereksinimlerinin karşılanmasına, çıkarlarının korunmasına, onların mallarının yönetilip kullanılmasına, değerlendirilmesine ve çocukların temsiline ilişkin hakların ve yükümlülüklerin toplamıdır*" şeklinde yapılmıştır[14].

B. Ebeveyn Odaklı Velayet Anlayışından "Çocuğun Üstün Yararı" Odaklı Koruma Anlayışına Geçiş

Tarihsel süreçte, nihayet, velayet ebeveyn odaklı bir kavram olmaktan çıkmış ve çocuğun üstün yararı öncelik haline getirilmiştir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Sözleşme) m. 3'e göre "*Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir*". Sözleşme m. 18'e göre ise "*Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana–babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler*". Bu bağlamda çocuğun üstün yararı her somut olayda gözetilmesi gereken bir ilke haline gelmiştir[15].

Her ne kadar Anayasa'mız gereğince tarafı olduğumuz işbu Sözleşme iç hukuk kuralı haline gelmişse de TMK'de de çocuğun üstün yararını karşılayan bir düzenleme bulunmaktadır. TMK m. 339/1 uyarınca "*Ana ve baba, çocuğun bakım ve eğitimi konusunda onun menfaatini göz önünde tutarak gerekli kararları alır ve uygular*". İç hukuk kuralımız haline gelen Sözleşme'de çocuğun üstün yararının daha geniş yorumlandığı göz önünde bulundurularak TMK'deki düzenlemede yer alan bakım ve eğitim kavramları da geniş yorumlanmalı ve sadece bu kavramlar özelinde değil her türlü durum için çocuğun üstün yararı gözetilmelidir[16].

Her iki düzenlemede de çocuğun üstün yararının tanımlanmadığı görülmektedir[17]. Belirtmek gerekir ki bu kavramın tanımının yapılmamış olması kanaatimizce

---

14 Serozan (n 13) 250.

15 Sera Reyhani Yüksel, *Velayet Hakkının Anayasal Sınırları* (Legal Yayıncılık 2016) 92.

16 Nesli Beril Özen Çolak, 'Ebeveynlerin Sosyal Medyada Çocukları Üzerinden Elde Ettikleri Kazancın Çocuk Malları Kapsamında İncelenmesi' (2025) 16(61) 544; Öcal Apaydın ve Hışım'a göre de TMK m. 339/3 tam olarak Sözleşme'nin 12. maddesini karşılamamaktadır. Bu sebeple de TMK m. 339/3 hükmü ile m. 322 birlikte değerlendirilmelidir. Bkz. Bahar Öcal Apaydın ve Selin Hışım, 'Türk Aile Hukukunda Çocuğun Katılım Hakkı' iç Aslı Makaracı Başak, Seda Öktem Çevik ve Gülen Sinem Tek (Edr.) *Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması* (Seçkin Yayıncılık 2021) 306.

17 E. Gülçin Elçin, 'Çocuğun Menfaati Gereği Çocukla İlgili Uyuşmazlıklarda Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar' iç Evgen Gülçin Elçin ve Arzu Genç Arıdemir (edr) *Çocuk Hakları Çalışmaları – I –* (On İki Levha Yayıncılık 2017) 3; Hayrunnisa Özdemir ve Ahmet Cemal Ruhi, *Çocuk*

yerinde bir seçimdir. Zira her somut olayda çocuğun üstün yararı farklı anlamlara gelebilir[18]. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda yasal bir düzenlemede yapılacak herhangi bir tanım çoğu zaman eksik kalabilecektir[19]. Çocuk Hakları Komitesi, 2013 yılında yayınlamış olduğu Genel Yorum no. 14'te (CRC/C/GC/14) de çocuğun üstün yararı ilkesinin "*...özel durum ve koşullara uygun değerlendirmeler gerektiren dinamik bir kavram*" olduğunu belirtmiştir[20]. Yine aynı belgede şu ifadelere yer vermiştir: "*Çocuğun yüksek yararı kavramı, hem Sözleşme'de öngörülen tüm hakların eksiksiz biçimde gerçekleşmesini hem de çocuğun bütünsel gelişimini amaçlamaktadır*"; "*Komite Devletlerden gelişmeyi şu şekilde yorumlamalarını beklemektedir: çocuğun fiziksel, zihinsel, manevi, ahlaki, psikolojik ve sosyal gelişimini birlikte kucaklayan bütünsel bir kavram*"[21]. Komite'nin diğer açıklamalarına göre ise çocuğun üstün yararı ilkesi üç ayaktan oluşmaktadır. Bunlar verilecek herhangi bir kararda çocuğun üstün yararı neyi gerektiriyorsa ona göre karar verilmesi, yasal bir düzenlemenin yorumlanması gerekiyorsa çocuğun üstün yararına göre yorum yapılması ve çocuğu etkileyecek her türlü karar ve politikada usule uygun değerlendirmeler yapılması, kararın gerekçesinde de somut bir biçimde bunun açıklanmasıdır[22].

Yargıtay kararlarına konu olan olaylarda da anne ve baba ile çocuğunun yararlarının çatışması durumunda çocuğun bedensel, fikri ve ahlaki gelişimini güvenceye alan üstün yararın esas alınması gerektiği belirtilerek bu yararın belirlenmesinde çocuğun farazi düşüncesinin (yetişkin olsa kendi lehine ne karar vereceğinin) kriter olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmektedir[23]. O halde çocuğun üstün yararı konusunda kanun koyucunun bilinçli olarak her somut olayı kendi içinde değerlendirmesi açısından hâkime takdir yetkisi tanıdığı görülmektedir[24].

Gerçekten de, her ne kadar yapılacak her türlü tanım eksik kalacaksa da, çocuğun üstün yararı tabirinden anlaşılması gereken çocuğun maddi ve manevi her türlü varlığının korunması için her somut olayda somut olayın şartlarına göre değerlendirilmesi gereken bir ilke olduğudur[25]. Bu kapsamda söz konusu ilke,

---

Hukuku (Ders Kitabı) (On İki Levha Yayıncılık 2024) 24; Ayşegül Gülhan, 'BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de Çocuğun Üstün Yararı İlkesinin Kapsamı ve İşlevleri' (2025) 8(2) Uluslararası Akademik Birikim Dergisi 220 vd.

18 Aynı yönde bkz. Serozan (n 13) 65, 66; Elçin (n 17) 3; Akyüz (n 8) 53; Özdemir ve Ruhi (n 17) 24 vd.

19 Elçin (n 17) 4; Akyüz (n 8) 53.

20 CRC/C/GC/14 3.

21 CRC/C/GC/14 3.

22 CRC/C/GC/14 4.

23 Yargıtay 2. HD., E. 2019/906 K. 2019/1745 T. 27.2.2019, Lexpera İçtihat Bankası.

24 Akyüz (n 8) 53; Usta (n 2) 142; Ebru Karaman, *Velayet Hakkı Bağlamında Çocuğun Üstün Yararı İlkesinin Anayasal Değerlendirmesi* (On İki Levha Yayıncılık 2023) 129.

25 Gülçin Elçin Grassinger, *Türk Medeni Kanununda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişilik Varlığının Korunması İçin Tedbirler* (On İki Levha Yayıncılık 2009) 59.

çocuğun sadece anlık üstün yararının gözetilmesi anlamına gelmediği gibi bedensel, zihinsel, ruhani, sosyal, kültürel, ekonomik ve hukuki dâhil her türlü bakımdan sağlıklı bir birey olarak yetiştirilmesini ve gelişiminin sağlanmasını da gerekli kılmaktadır[26]. Söz gelimi boşanma davası neticesinde velayetin kime bırakılacağı veya ortak velayet kararına hükmedilip hükmedilmeyeceği[27], ebeveynlerin maddi ve manevi durumları ile birbirleriyle olan ilişkileri, hem mevcut durum hem de çocuğun geleceği göz önünde bulundurularak çocuğun üstün yararına göre belirlenir.

II. ÇOCUĞUN AÇIK GELECEK HAKKI

A. Joel Feinberg'in "Açık Gelecek Hakkı" (Right to an Open Future) Teorisi

Çocuğun açık gelecek hakkı kavramı ilk kez Joel Feinberg tarafından ortaya atılmıştır[28]. Bu kavram temel olarak çocuğun geleceğinde gerçekleşebilecek imkanların, çocukken ortadan kaldırılmaması anlamına gelmektedir[29]. Bu kapsamda çocuğun özerkliğinin engellenmemesi ve bunun korunması, gelecekteki imkanların kısıtlanmaması ve bunun yanında mümkün olduğunca bu imkanların artırılması esastır[30]. Feinberg, çocuğun açık gelecek hakkı kavramını çarpıcı bir örnekle de açıklamaktadır: henüz yürüyemeyen bir bebeğin ayaklarının kesilmesi neticesinde ileride yürüyecek olma imkanının elinden alınması, çocuğun açık gelecek hakkının ihlali niteliğindedir[31]. Görüldüğü üzere bedensel zararlar da çocuğun açık gelecek hakkının engellenmesi anlamına gelecektir. Ancak sadece bedensel değil, ruhani zararlar veya gelecekte mümkün olabilecek her türlü imkânın engellenmesi de bu kavrama dahildir.

Bu bağlamda, çocuğun açık gelecek hakkı, henüz çocukken, çocuğun ileride yetişkin olduğunda yapacağı seçimleri, çocuğun doğal gelişimi neticesinde ortaya çıkacak yetişkin için önceden korumaktadır. Zira o yetişkin henüz var olmasa da çocuğun potansiyelinde mevcuttur ve şimdi korunması gereken de bu gelecekteki özerkliktir.[32]

Tüm bu haller kapsamında, ebeveynin asıl yükümlülüğü, ileride doğabilecek imkânın ne olduğunun bir önemi bulunmaksızın, çocuğun potansiyel gelişimini

---

26 Serozan (n 13) 65; Özdemir ve Ruhi (n 17) 25; Karaman (n 24) 131; Gülhan (n 17) 225.

27 Boşanma davası neticesinde anne ve babanın talebi varsa ve çocuğun yararı bunu gerektiriyorsa hâkim, ortak velayete hükmedebilmektedir, bkz. Arzu Genç Arıdemir, 'Evlilik Birliğinin Boşanma ile Sona Ermesi Halinde Çocuğun Hukuki Durumu' iç Evgen Gülçin Elçin ve Arzu Genç Arıdemir (edr) *Çocuk Hakları Çalışmaları -I-* (On İki Levha Yayıncılık 2017) 147, 148.

28 Jason Chen, 'The Right to Self-Development: An Addition to the Child's Right to an Open Future' (2016) 47(4) Journal of Social Philosophy 439.

29 Joel Feinberg, 'The Child's Right to an Open Future' iç Joel Feinberg (Ed), *Freedom and Fulfillment: Philosophical Essays* (Princeton University Press 1992) 77, 78; Chen (n 28) 439.

30 Chen (n 28) 439.

31 Feinberg (n 29) 77.

32 Feinberg (n 29) 78.

kısıtlamadan gelecekte kendi adına karar verebileceği kapıları açık tutmaktır[33]. Hatta ebeveyn bu potansiyeli keşfetmek için çeşitli deneyler yapmalı ve buna göre çocuğa fırsatlar vermeli ve fırsatları da yaratmalıdır[34]. Lotz bu hususta özellikle, çocuğa küçükken seçenekler sunarak seçim yapma konusunda özerklik sağlanmasının, aşamalı olarak çocuğun karar alma kapasitesinin gelişmesini sağlayacağını vurgulamaktadır[35]. Söz gelimi yemek seçimi yaparken ona uygun üç yemeği seçenek olarak sunup çocuğun seçmesini sağlamak buna verilebilecek basit bir örnektir[36].

Bu noktada çocuğun zihinsel, bedensel gelişimi ve bireysel özellikleri de göz önünde bulundurulmalı ve çocuğun geleceğine yönelik alınacak her türlü karar, onun üstün yararı ve gelişim hakkı ile bağdaşacak şekilde alınmalıdır[37]. Kanımızca da ebeveynlik, çocuğun geleceğini kendi istekleri doğrultusunda belirlemek değil, çocuğun potansiyelini fark edip buna göre doğru yönlendirmeler yapabilmek ve çocuğun özerkliğine yer açabilmektir. Söz gelimi içine kapanık bir çocuğun sırf yetişkin olduğunda girişken ve sosyal olması için yapmak istemediği halde mutsuzluğu pahasına zorlayarak fazla sosyal aktiviteye maruz bırakmak veya yatılı okula göndermek yerinde olmayacaktır[38].

Sonuç olarak çocuğun geleceği, kendi benliğini belirleyebilmesi için mümkün olduğunca açık bırakılırsa ortaya çıkan yetişkin de büyük ölçüde özerk seçimlerinin bir sonucu olarak kendi hayatını belirleyebilen ve yönlendirebilen ve tam anlamıyla kendini gerçekleştirebilmiş bir yetişkin olabilecektir[39].

B. Çocuğun Özerkliği Kavramı ve Hukuki Dayanağı

1. Genel Olarak

Çocuğun özerkliği kavramı, Joel Feinberg'in "çocuğun açık gelecek hakkı" kavramı ile doğrudan araç-amaç bakımından ilişkilidir. Zira çocuğun yetişkin olduktan sonra kendi hayatını çizebilmesi, açık bir geleceğe sahip olabilmesi, daha çocuk iken karar alma özerkliğinin sağlanması ile mümkün olacaktır. Ebeveynin

---

33 Feinberg (n 29) 96; Chen'e göre ebeveynlerin çocuğun açık gelecek hakkı hususundaki ödevleri hem yapma hem de yapmama yükümlülüğünü barındırmaktadır. Ebeveynin yapma yükümlülüğü, çocuğa gelişebilmesi için seçenek sağlamak iken; yapmama yükümlülüğü çocuğun her yönden gelişiminin engellenmemesidir. Bkz. Chen (n 28) 452.

34 Feinberg (n 29) 96.

35 Mianna Lotz, 'Feinberg, Mills, and the Child's Right to an Open Future' (2006) 37(4) Journal of Social Philosophy 548.

36 Lotz (n 35) 548.

37 Feinberg (n 29) 94.

38 Paul Bou-Habib ve Serena Olsaretti, 'Autonomy and Children's Well-Being' iç Alexander Bagattini ve Colin Macleod (Edr.), *The Nature of Children's Well-Being: Theory and Practice* (Springer Science+Business Media Dordrecht 2015) 20, 21.

39 Feinberg (n 29) 97.

çocuğun olgunluğu, idrak kabiliyeti oranında özerkliğine saygı duyması da bu bakımdan önem taşımaktadır.

Raz'a göre bir bireyin özerkliğini sağlamasına katkıda bulunmak için üç ödev bulunmaktadır. Bunlar, onu zorlamamak ve manipüle etmemek, onun içsel yeteneklerini, söz gelimi bilgiyi özümseme, bilgiyi kullanma gücü, akıl yürütme yeteneklerini geliştirmesini sağlamak ve seçim yapabilmesi için yeterli sayıda seçenek sunmaktır[40]. Kanımızca ebeveynlerin, çocukların özerkliğini sağlamak için uyması gereken hususlar da bunlardır.

Türk hukukunda yasal düzenlemelerde açıkça özerklik kavramı kullanılmamış olsa da kullanılan ifadelerden normun koruma amacı itibariyle bu hakkın düzenlendiği sonucuna varabilmekteyiz. Bununla birlikte, daha önce de belirttiğimiz gibi, AY m. 90/son uyarınca BM Çocuk Hakları Sözleşmesi normları hukukumuzda iç hukuk kuralı haline geldiğinden öncelikle Sözleşme hükümlerinin incelenmesi yerinde olacaktır. Özellikle m. 5, 6 ve 12'nin bu konuları kapsadığı görülmektedir. Sözleşme'nin 5. maddesi uyarınca "*Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda* çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, *çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana–babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler*". Bu düzenleme, ebeveynlerin çocuğu yönlendirme ve ona rehberlik etmelerinin çocuğun kapasitesinin geliştikçe azalacağı, çocuğun gitgide karar alabilme kapasitesinin gelişeceğini belirtmektedir[41]. Bu kapasite geliştikçe de çocukların haklardan da buna göre yararlanması gündeme gelecektir. Bu düzenleme ile m. 12 esasen birlikte incelenmelidir. Zira Sözleşme m. 12'de belirtilen katılım hakkı ile çocuğun gelişimini öne alan m. 5 birbirini tamamlar niteliktedir[42].

Sözleşme'nin 6. maddesine göre ise "*Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve* gelişmesi için *mümkün olan azami çabayı gösterirler*". Sözleşme'nin 6. maddesinin ele alınmasının sebebi, hükmün gelişme kavramını güvence altına almış olmasıdır. Bu düzenlemeden anlaşılması gereken çocuğun maddi ve manevi varlığının geliştirilmesidir[43]. Düzenlemede özellikle sadece çocuğun hayatta kalması düzenlenmemiş, gelişmesine de önem verilmiştir. Keza çocuğun sadece biyolojik olarak yaşaması değil aynı zamanda çocuğun bireysel özerkliğe erişimindeki varoluşsal ve bütüncül gelişimi, başka bir deyişle yetiştirilmesi, kendini ve hayatını geliştirebilmesi de önemlidir[44].

---

40 Joseph Raz, *The Morality of Freedom* (Oxford University Press 1988) 408.

41 Feyza Coşkun Çuvaloğlu, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Medeni Yargılamada Çocuğun Katılım Hakkı* (On İki Levha Yayıncılık 2023) 57.

42 Coşkun Çuvaloğlu (n 41) 58.

43 Akyüz (n 8) 52.

44 Akyüz (n 8) 53.

Sözleşme m. 12'ye göre ise "*Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda* görüşlerini serbestçe ifade etme hakkı*nı bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar*"[45]. Bu düzenleme uyarınca çocukların görüşlerini serbestçe ifade etme hakkının tanınması, onun karar alma ve ifade etme sürecinin engellenmemesi, herhangi bir sınır koyulmaması, aksine bu süreçte ebeveynin destekleyici bir rol oynaması gerekmektedir[46].

TMK m. 339/3 uyarınca ise "*Ana ve baba,* olgunluğu ölçüsünde *çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanırlar; önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini göz önünde tutarlar*". Bu hüküm aynı zamanda ebeveynin TMK m. 342 kapsamındaki temsil yetkisinin de bir sınırıdır[47]. Hükümde sadece önemli konularda çocuğun görüşü alınacakmış gibi bir ifade bulunsa da kanımızca bu hüküm Sözleşme m. 12 ile birlikte yorumlanmalı ve çocuğu ilgilendiren her konuda görüşünün alınması gerektiği şeklinde anlaşılmalıdır[48]. Zira Sözleşme'nin iç hukuk kuralı haline geldiği göz önünde bulundurulduğunda böyle bir yorum yapılması mümkündür. Ancak bu iki düzenlemenin yeknesaklaştırılması bakımından TMK m. 339/3'teki "önemli" kelimesinin kaldırılarak "çocuğu ilgilendiren" ifadesi getirilmesi de yerinde olacaktır. Böylece çocuğu ilgilendiren her konuda onun görüşünün alınması sağlanabilir.

Çocuğun olgunluğu hususunun da ayrıca incelenmesi gerekmektedir. Feinberg de, çocuğun açık gelecek hakkı kavramını açıklarken kanımızca çocuğun olgunluğuna değinmektedir. Feinberg'e göre çocuk, aslında en başından beri kendini şekillendirirken buna katkıda bulunmaktadır ve bu katkı da çocuğun karakteri ve benliği geliştikçe artmaktadır[49]. Bu süreç de çocuğun tam olgunluğa

---

45 Çocuk Hakları Komitesi'nin 2009 yılında yayınlamış olduğu Genel Yorum No. 12'de (CRC/C/GC/12) de çocuğunun görüşünün alınmasının temel ilkelerden biri olduğunu ifade etmiştir: "*Tüm çocukların kendini ifade etme ve düşüncelerinin dikkate alınma hakkı, Sözleşme'nin temel değerlerinden birini teşkil eder. Çocuk Hakları Komitesi (Komite), ayrım görmeme, yaşam ve gelişim ile çocuğun yüksek yararının öncelikli düşünülmesi hakkları ile birlikte 12. Madde'yi Sözleşme'nin dört genel ilkesinden biri olarak belirlemiş olup, bu maddenin yalnızca bir hak tesis etmediğini, aynı zamanda diğer tüm hakların yorumlanması ve uygulanmasında da dikkate alınması gerekliliğini vurgular*".

46 Akyüz (n 8) 61; Özdemir ve Ruhi (n 17) 27; Usta (n 2) 146.

47 Elçin Grassinger (n 25) 40; Akyüz (n 8) 238.

48 Oktay Özdemir'e göre TMK m. 339 hükmü yeterli bir düzenleme değildir. Ancak Sözleşme Anayasa m. 90 uyarınca uygulandığından sözleşme hükmüne göre çocukların görüşleri alınacaktır. Bkz. Saibe Oktay Özdemir, 'Boşanma Davalarında Çocuklara İlişkin Kararlar Bakımından Çocuğun Dinlenme Hakkı' iç *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan II. Cilt* (Vedat Kitapçılık 2009) 1223, 1224; Öcal Apaydın ve Hışım'a göre TMK m. 339/3 ile TMK m. 322 birlikte değerlendirildiğinde Sözleşme'nin 12. maddesi ile uyumludur. Bkz. Öcal Apaydın ve Hışım (n 16) 306.

49 Feinberg (n 29) 96; Raz'a göre de bireyin özerk bir yaşam sürebilmesi için belirli bir derecede öz farkındalığına sahip olması gerekir. Bkz. Raz (n 40) 371; Aynı yönde bkz. Bou-Habib ve Olsaretti (n 38) 28.

ve yetişkinliğe ulaşması ile sona ermekte, artık kendi hayatını tamamen kendisi şekillendirebilecek duruma gelmektedir[50].

TMK m. 339/3 hükmü de işte olgunlaşan çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanıyarak bu özerkliği güvence altına almakta ve ebeveynin çocuğun gelecekteki yaşam seçeneklerini kısıtlayıcı müdahalelerine bir sınır çizmektedir. 5395 S. Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) m. 13'e göre de "*Tedbir kararının verilmesinden önce* yeterli idrak gücüne sahip *olan çocuğun görüşü alınır, ilgililer dinlenebilir, çocuk hakkında sosyal inceleme raporu düzenlenmesi istenebilir*".

Tüm bu düzenlemeler neticesinde çocuğun görüşünün alınmasının, onun özerkliği için en önemli düzenlemelerden olduğunu söyleyebiliriz[51]. Çocuğun genel olarak kararları ve eylemleri kendisine ait olduğunda ve dolayısıyla geleceğini kendisi belirleyebildiğinde özerk olduğu söylenebilir[52]. Bu noktada ebeveynlerin, çocuklarını herhangi bir konuda karar alırken çeşitli yönlendirmeler veya baskılarla kararlarını etkilemesi halinde, bu durum çocuğun karar alabilme ve geleceğini belirleyebilme hususunda özerkliğinin ihlal edildiği anlamına gelebilir[53]. Söz gelimi, çoğu zaman ebeveynlerin, çocukların üniversite ve bölüm tercih edeceği zamanlarda ve hatta çok daha öncesinde yapmış olduğu yönlendirmeler, çocuğun serbestçe seçim yapmasını engellemektedir. Bu noktada ebeveynlerin, çocuklarının karakterini, özelliklerini, istediklerini çoğu zaman farkında dahi olmaksızın belli başlı mesleklere yönlendirmesi esasen çocuğun özerkliğinin ihlali olduğu gibi açık gelecek hakkını da ihlal etmektedir. Yine başka bir örnek vermek gerekirse hasta özerkliği, hastaların tedavi yöntemlerine karar verme, belirli doktorları seçme vb. yeteneği olarak kabul edildiğinden bir çocuğun da tedavi yöntemleri bakımından özerkliği bu alanlarda, şartları da var ise, mümkündür[54].

Çocuğun görüşünün alınması yanında ayrıca çocuğun özerkliği kavramına, çocuğun bir işleme onay vermesi de dahildir[55]. Gerçekten de halen gelişmekte olan

---

50 Feinberg (n 29) 96.

51 Serozan (n 13) 68; Özge Yücel, 'Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı Bağlamında Çocuğun İradesi' (2013) 2, Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 133.

52 Gerald Dworkin, 'The Nature of Autonomy' (2015) Nordic Journal of Studies in Educational Policy 11; Robert Young, *Personal Autonomy: Beyond Negative And Positive Liberty* (Taylor & Francis 2017) 8; Elçin Grassinger, (n 25) 20; Coşkun Çuvaloğlu (n 41) 55.

53 Dworkin (n 52) 11; Elçin Grassinger (n 25) 21; Çocuğun görüşünü bildirme hususunda özgürlüğünün önemli bir ayağını da baskı ve manipülasyona maruz kalmadan bunu gerçekleştirebilmesidir. Bkz. Öcal Apaydın ve Hışım (n 16) 291; Serkan Ekiz, 'Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Kapsamında Çocuğun Katılım Hakkı' (2024) 89(2) İzmir Barosu Dergisi 287.

54 Dworkin (n 52) 11.

55 Özdemir ve Ruhi (n 17) 26; Usta (n 2) 147; İpek Sağlam ve Gaye Tuğ Levent, 'Sınırlı Ehliyetsiz Küçüğün Ayırt Etme Gücünün Tespitinde Uluslararası Esasların Katılım Hakkı Çerçevesinde Değerlendirilmesi' iç Işıl Yelkenci, Fulya Erlüle, Ege Türel, İpek Sağlam, Egemen Işık, Başak Görgeç, Ekin Şentürk ve Dilara Zorlutuna (Edr.) *Prof. Dr. Serap Helvacı'nın Anısına Armağan* (On İki Levha Yayıncılık 2024) 741, 742.

çocuğun çoğu zaman yönlendirilmeye ihtiyacı olabilmektedir. Bu durumda, her ne kadar yasal düzenlemelerde açıkça kullanılmasa da, çocuğun görüşünün alınması ilkesi zamanla geliştirilerek katılım hakkı tabiri olarak kullanılır hale gelmiştir[56]. Dikkat edilmelidir ki katılım hakkı tabiri sadece çocuğun görüşünün alınmasından ibaret olmayıp çocuğun sürecin içinde yer almasını da kapsamaktadır. Başka bir deyişle katılım hakkı, çocuğun yalnızca dinlenmesini değil, görüşünün karar sürecinde dikkate alınmasını ve görüşüne somut olayın koşullarına göre gereken ağırlığın verilmesini ifade eder[57]. Ebeveynlerin çocuğun açık gelecek hakkını engellememek kaydıyla yapacakları yönlendirmelere, çocuğun onay vermesi ile de katılım hakkı sağlanır. Sözleşme'nin 5. maddesinde de ebeveynlere çocuğa yol gösterme ve yönlendirme yetkileri tanınmıştır. Ancak bu hususta da açıkça çocuğun yeteneklerinin geliştirmesi ile uygun olarak bu yetkinin kullanılması gerektiği belirtilerek sınırlama getirilmiştir.

Sonuç olarak ebeveynden beklenen, çocuğun kendi kararlarını alabilecek şekilde onu yetiştirmesi ve alacağı kararların sağlıklı olabilmesi için gerekli bilgileri çocuğa vermesidir[58]. Keza çocuğun görüşünü doğru ve serbestçe ifade edebilmesi için bilgilendirilmesi de şarttır[59]. Belirtmek gerekir ki Sözleşme'nin 17. maddesinde de çocuğun bilgiye erişim hakkının olduğu açıkça belirtilmiştir; ancak TMK'de buna dair bir düzenleme bulunmaması da eksikliktir[60].

2. Çocuğun Ayırt Etme Gücü

Yasal düzenlemeler kapsamında çocuğun görüşünün alınması için olgunluğu ölçüt olarak belirlenmiştir[61]. Çocuğun olgunluğunun, yaştan bağımsız olarak belirlenmesi

---

56 Usta (n 2)144; Öcal Apaydın ve Hışım (n 16) 285; Ekiz (n 53) 282; Zeynep Bahadır, 'BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Çerçevesinde Medenî Usûl Hukuku Bakımından Çocuğun Katılım Hakkı' (2023) 70 Adalet Dergisi 217; Katrien Herbots ve Johan Put, 'The Participation Disc: A Concept Analysis of (a) Child ('s Right to) Participation' (2015) 23 International Journal of Children's Right 155; Haroon Rafique, 'Implementation of Child Right to Participation under UN Convention: Myth and Reality' (2019) 26 Journal of Political Studies 2; E. Kay M. Tisdall, Fiona Morrison ve Judy Warburton, 'Challenging Undue Influence? Rethinking Children's Participation in Contested Child Contact' (2021) 43 Journal of Social Welfare and Family Law 9.

57 Rona Serozan, 'Çocuğun Kişi Varlığının Aile Hukuku Alanında Korunmasında Yetersizlikler' iç *Prof. Dr. Kenan Tunçomağ'a Armağan* (Beta Basım Yayım Dağıtım 1997) 390; Coşkun Çuvaloğlu (n 41) 6 vd.; Özge Çelebi, *Vesayet Altına Alınan Küçüğün Katılım Hakkı* (On İki Levha Yayıncılık 2025) 91; Bahadır (n 56) 216, 217.

58 Akyüz (n 8) 228; Usta (n 2) 146; Bou-Habib ve Olsaretti (n 38) 30.

59 Usta (n 2) 157; Öcal Apaydın ve Hışım (n 16) 291; Ekiz (n 53) 289.

60 Oktay Özdemir (n 48) 1223; İdil Tuncer Kazancı, 'Hukukî Dinlenilme Hakkı ve Çocuğun Katılma Hakkı Bağlamında Yargılamada Çocuğun Dinlenilmesi' (2023) 9(1) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 62.

61 Mustafa Dural, Tufan Öğüz ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (Filiz Kitabevi 2025) 397, 398; Reyhani Yüksel (n 15) 96; Usta (n 2) 144, 145; Yargıtay idrak çağı kavramını şu şekilde incelemektedir; "*Çocuğun üstün yararını belirlerken; onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişiminin sağlanması amacının gözetilmesi gereklidir. Ana ve babanın yararları; ahlaki değer yargıları, sosyal konumları gibi durumları, çocuğun üstün*

gerekmektedir. Gerek uluslararası belgelerde gerekse de Türk hukukunda çocuğun ayırt etme gücüne ilişkin herhangi bir yaş sınırı getirilmemiştir[62]. Her ne kadar Sözleşme'de yaş ve olgunluk ölçüleri birlikte dikkate alınsa da TMK'de sadece olgunluktan bahsedilmektedir. Kanımızca yaştan bağımsız böyle bir düzenleme getirilmesi yerindedir. Söz gelimi 12 yaşındaki bir çocuk, bazı durumlarda 15 yaşındaki bir çocuktan daha olgun olabilir veya 12 yaşında bir çocuğun bazı konularda idrak yeteneği gelişmişken bazı konularda ise idrak yeteneğinin gelişmediği kabul edilebilir[63]. Bu kapsamda olgunluk kavramından anlaşılması gereken çocuğun anlayabilme ve değerlendirme kapasitesinin olmasıdır[64]. Bu sebeple ayırt etme gücü kavramını kısaca da olsa incelememiz gerekmektedir.

Ayırt etme gücü, yaştan bağımsız olarak varlığı aranan soyut ve nispi bir kavramdır[65]. Bu kavram, TMK m. 13'te "*Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl*

yararını etkilemediği ölçüde göz önünde tutulur. Velayet düzenlemesi kamu düzenine ilişkin olup, re'sen araştırma ilkesi geçerlidir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 12. ve Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin 3. ve 6. maddeleri idrak çağındaki çocukların kendilerini ilgilendiren konularda görüşünün alınması ve görüşlerine gereken önemin verilmesini öngörmektedir. Bu nedenle ortak çocuğun bizzat ya da istinabe yoluyla eğitim, kültür, yaşam olanakları bakımından nerede yaşamak istediği konusunda bilgilendirilerek, velayet hakkındaki tercihinin hâkim tarafından kendisinden sorulması ... ve tüm deliller birlikte değerlendirilip, ebeveynlerinden hangisi yanında kalmasının çocuğun menfaatine olacağı tespit edilip, sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi isabetli bulunmamıştır", Yargıtay 2. HD., E. 2018/2775 K. 2019/4310 T. 9.4.2019, Lexpera İçtihat Bankası.

62 M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku* (Filiz Kitabevi 2021) 60; Rona Serozan, *Medeni Hukuk* (Vedat Kitapçılık 2018) 430; Mustafa Dural ve Tufan Öğüz, *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku* (Filiz Kitabevi 2022) 58; Usta (n 2) 158; Sağlam ve Tuğ Levent (n 55) 741; Vehbi Umut Erkan ve İpek Yücer, 'Ayırt Etme Gücü' (2011) 60(3) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 489; Coşkun Çuvaloğlu (n 41) 36.

63 Yargıtay 2. Hukuk Dairesi vermiş olduğu bir kararında karara konu somut olaydaki 9 yaşındaki çocuk için şu ifadeleri kullanmıştır: "*... velayet konusunda idrak çağında bulunan ortak çocuk Kaan'ın eğitim, kültür, yaşam olanakları bakımından nerede yaşamak istediği konusunda bilgilendirilerek velayet hakkındaki görüşünün sorulması...*". Bkz. Yargıtay 2. HD. E. 2020/28, K. 2020/1504, T. 24.2.2020, Lexpera İçtihat Bankası; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2012'de vermiş olduğu bir kararda 14 yaşındaki çocuk için de "*Somut olayda da, velayetinin değiştirilmesi talep edilen müşterek çocuk Beste 27.04.1998 doğumlu olup müşterek çocuğun idrak çağına geldiği açıktır*" ifadelerini kullanmıştır. Bkz. Yargıtay HGK., E. 2011/884, K. 2012/197, T. 16.3.2012, Lexpera İçtihat Bankası. Görüldüğü üzere kararlarda da farklı yaşlar için idrak kabiliyetinin olduğu sonucuna varılabilmektedir; İsviçre hukukunda da mesele ne kadar karmaşıksa, muhakeme yeteneğine yönelik beklentilerin o kadar yüksek olması gerektiği, konu önemsiz sonuçlar doğuruyorsa, muhakeme yeteneğine yönelik beklentinin daha düşük tutulması gerektiği belirtilmektedir. Bkz. Christophe A. Herzig, 'Das Kind in den familienrechtlichen Verfahren' iç Peter Gauch (Edr.) *AISUF - Arbeiten aus dem Iuristischen Seminar der Universität Freiburg Schweiz* (Schulthess Juristische Medien AG 2012) 47, 48; Aynı yönde bkz. Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir (n 62) 63; Alman hukukunda Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) Art. 104'te sözleşme yapabilmek için gereken yaşın en az 7 olması gerektiği ifade edilmektedir.

64 Coşkun Çuvaloğlu (n 41) 43.

65 Haluk Tandoğan, *Türk Mesuliyet Hukuku* (Vedat Kitapçılık 2010) 57; Serozan, (n 62) 430; Dural ve Öğüz, (n 62) 58; Serap Helvacı, *Gerçek Kişiler* (Legal Yayıncılık 2021) 60; Usta (n 2) 158; Cem Baygın ve Ahmet Nar, *Medeni Hukuk Dersleri-I Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku*

hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir" ifadesi ile düzenlenmiş olup kısaca akla uygun davranma yeteneği olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte, hükümde sadece akla uygun davranma hali değil ayrıca buna sebep olabilecek durumlar da belirtilmiştir. Bu sebeple kanunda sayılan haller ve o hallere benzeyen durumlar neticesinde akla davranma yeteneğinden yoksun olma durumu söz konusu olmalıdır ki kişinin ayırt etme gücünü haiz olmadığı kabul edilebilsin[66]. Kanun koyucu, bu hallerden biri olarak yaş küçüklüğünü göstermiş olsa da söz konusu hallerin varlığı tek başına ayırt etme gücünün bulunmadığı sonucunu doğurmamakta; bunların ayırt etme gücünün belirlenmesi bakımından önemi, somut olayda akla uygun biçimde davranma yeteneğini etkileyip etkilemediklerine göre belirlenmektedir[67]. Bu bakımdan da yaş bakımından sayısal bir belirleme yapılmadığı görülmektedir ve kanımızca da bu tercih yerindedir.

O halde çocuk çok küçük olsa dahi, kendisini ilgilendiren bir konuda görüşünün alınması ve bu görüşe verilecek ağırlığın belirlenmesi bakımından çocuğun anlayabilme ve değerlendirebilme kapasitesinin somut olayın özellikleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Söz gelimi 5 yaşındaki bir çocuğa alınacak kıyafetler seçilirken onun da görüşü alınarak onun zevkine göre kıyafetler alınması gayet doğaldır. Ancak yine beş yaşındaki bir çocuğun hangi okula devam edeceğine ilişkin kararın yalnızca çocuğun görüşü doğrultusunda verilmesi beklenemez.[68]

Bu bağlamda da çocuğun maddi manevi her türlü durumunun, ailesinin, sosyal çevresinin, yetiştirilme şeklinin vs. göz önünde bulundurulması gerekmektedir[69]. Zira her çocuğun yetiştiği ortam farklı olduğundan kendisini geliştirme kapasitesi

(Yetkin Yayınları 2022) 344; Oğuz Sadık Aydos, 'Ayırt Etme Gücü Ekseninde Yaş Etkeni' (2025) iç Kardelen Kıraç Tokabaş, Dilara Zorlutuna, Egemen Işık, Murat Akdi, Sema Aydın, Murat Topuz, Pelin Çavdar Lokumcu, Ekin Şentürk, Ege Türel, Işıl Yelkenci ve Ertuğrul Doğan Erzengin (Edr.) *Prof. Dr. O. Gökhan Antalya'ya Meslekte 50. Yıl Armağanı* (On İki Levha Yayıncılık 2025) 706; Sağlam ve Tuğ Levent (n 55) 741; Erkan ve Yücer (n 62) 485; Coşkun Çuvaloğlu (n 41) 36.

66 Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir (n 62) 57; Helvacı (n 65) 60.

67 Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir (n 62) 60; Helvacı (n 65) 61; Baygın ve Nar, (n 65) 342; Pakize Ezgi Akbulut, 'Ayırt Etme Gücünden Yoksunluğun Borçlar Hukukunda Hukuki İşlem Ehliyeti Bakımından Sonuçları ve Özellik Arz Eden Haller' (2025) 15(1) Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 412; Cengiz Koçhisaroğlu, 'Kusur İşleme Ehliyeti Olarak Ayırt Etme Gücünün Haksız Eylem Alanında Derecelendirilmesi' (2004) 53(4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 8.

68 Doktrinde bu konuda en çok verilen örnek, çocuğun kırtasiye malzemesi satın alabilmesi normal kabul edilirken daha yüksek miktarda para harcanması gereken, söz gelimi bilgisayar alınması gibi satın almaları yapamayacağıdır. Bkz. Helvacı (n 65) 61; Baygın ve Nar (n 65) 342, 343; Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir (n 62) 60.

69 Serdar Nart, *Ayırt Etme Gücünden Yoksun Kimselerin Hukuki Sorumluluğu (Hakkaniyet Sorumluluğu)* (Adalet Yayınevi 2014) 27; Coşkun Çuvaloğlu (n 41) 43.

de bu bakımdan farklılık gösterebilmektedir[70]. Söz gelimi daha çok sorumluluk almasına izin verilen, bilgiye erişimi sağlanan, bununla da kalmayıp bu bilgiyi akıl süzgecinden geçirmesi için konuşma ve tartışma ortamı yaratabilen bir ailede büyüyen çocukla imkanları kısıtlı bir çocuğun olgunluğu da farklılık gösterebilecektir.

Raz'a göre bireylerin özerkliği bakımından ihtiyaç duyulan en önemli şey, seçeneklerinin farkında olması ve eylemlerinin hayatının gidişatını değiştirebileceğinin farkında olmasıdır[71]. Gerçekten de çocuğun görüşünün alınmasının uygun olup olmadığının belirlenmesinde çocuğun kusursuz derecede karar alabilmesi veya bir yetişkin gibi düşünebilmesi beklenmemelidir. Önemli olan çocuğun seçeneklerini ve bunların olası sonuçlarını fark edebilecek kapasitede olmasıdır. Tüm bunların neticesinde, her çocuk için bu belirleme tek bir kritere göre yapılamayacak, her somut durumda ayrı ayrı karar verilmesi gerekecektir. Bu sebepledir ki çocuğun idrak yeteneğinin belirlenmesi hukukumuzda hâkimin takdirine bırakılmıştır[72].

Ancak belirtmek gerekir ki önceki başlıkta da ifade ettiğimiz üzere çocuğun görüşünün alınması kavramı gelişerek çocuğun katılım hakkı kavramına evrildiğinden sadece çocuğun görüşünün alınması değil bu görüşün kararlara etkisi de önem arz etmektedir. Bu bakımdan çocuğun görüşünün alınması ve bu görüşlerin karara etkisi esasen farklı hususlardır. Bunlar çocuğun özerkliğinin iki ayağını oluşturmaktadır. Bu bakımdan ayırt etme gücü sadece çocuğun görüşünün alınması için değil, bu görüşe verilecek ağırlık bakımından da önemlidir. Zira çocuğun görüşünün alınması her görüşünün uygulanacağı anlamına da gelmemektedir[73]. Bu da bizi çocuğun üstün yararı ilkesine götürmektedir.

Çocuğun görüşünün alınması, esasen çocuğun üstün yararı ilkesine de dahil olan bir ilkedir[74]. Ancak bazı öyle haller olabilir ki çocuğun üstün yararı, görüşünün alınmasının önüne geçebilmektedir. Özellikle yasal düzenlemelerde belirtilen, çocuğun henüz olgunlaşmamış olması, yeterli ayırt etme gücüne erişmemiş olması halinde veya bazen de karar alınmasının gecikmesinde sakınca olması durumunda çocuğun görüşünün alınması, üstün yararına aykırılık teşkil edebilir[75]. Yine bazı

---

70 Coşkun Çuvaloğlu (n 41) 43; Akyüz'e göre çocuğun yetiştiği şehir dahi bu farklılığa neden olabilecektir. Zira daha büyük bir şehirde büyüyen bir çocuğun olanaklarının daha küçük şehirde büyüyen bir çocuğa göre daha fazla olması çocukların ayırt etme gücünü etkileyebilecektir. Bkz. Akyüz (n 8) 111.

71 Raz (n 40) 382.

72 Oğuzman, Seliçi ve Oktay Özdemir (n 62) 64; Serozan (n 62) 430; Dural ve Öğüz (n 62) 60, 61; Helvacı (n 65) 60, 61; Usta (n 2) 158; Akyüz (n 8) 111.

73 Kaldı ki çocuğu tamamen karar verici konumda bırakmak da onu zor durumda bırakabilecektir. Bu bakımdan çocuğun karara katılmasının sağlanması daha önemlidir. Bkz. Yücel (n 51) 134.

74 Serozan (n 13) 68; Burcu G. Özcan Büyüktanır, *Çocuğun Kişilik Hakkı ve Çocuğun Kişilik Hakkının Hukuka Aykırı Filllere Karşı Korunması* (Yetkin Yayınları 2019) 142; Öcal Apaydın ve Hışım (n 16) 295.

75 Serozan (n 13) 68; Öcal Apaydın ve Hışım (n 16) 295; Bou-Habib ve Olsaretti (n 38) 28.

durumlarda çocuğun görüşünün alınması ve tamamen buna uygun hareket edilmesi, çocuğun menfaatine uygun olmayabilir. Her ne kadar olgunluğu ölçüsünde çocuğun görüşü alınacaksa da bu görüş menfaatine aykırılık oluşturacak ise çocuğun görüşü yine dinlenilmekle birlikte dikkate alınmamalıdır[76].

Belirtmek gerekir ki bu noktada çocuğun ayırt etme gücünün bulunup bulunmamasına göre, açık gelecek hakkının varlığı ile bu hakkın kullanılmasına çocuğun bizzat katılımı arasında ayrım yapılması gerekmektedir. Tüm bu düzenlemelerde çocuğun özerkliği bakımından görüşünün alınması için idrak kabiliyetinin olması gerektiği belirtilse de çocuğun açık gelecek hakkı sadece ayırt etme gücüne sahip çocuklar için var olan bir hak değildir. Çocuklar doğdukları andan itibaren bu hakka sahiptirler. Bu sebeple ayırt etme gücü olmayan çocukların da açık gelecek haklarının korunması ebeveynlerin bir görevidir. Bu bakımdan ayırt etme gücü olmayan çocukların görüşünün alınamaması, ebeveynlere daha büyük bir yük yüklemektedir. Çocukları ayırt etme gücüne sahip olsun veya olmasın, onların gelişimlerini desteklemek ve gelecekte kendi kararlarını verebilecekleri koşulları sağlamak ebeveynlerin yükümlülüğüdür. Ayırt etme gücü olmayan çocuk bakımından ebeveynin rolü, çocuğun yerine onun geleceğine karar vermek değil; çocuğun ileride kendi geleceğine ilişkin kararları verebilmesini mümkün kılacak koşulları yaratmak olmalıdır. Bununla birlikte ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuklar da çoğu zaman kendilerini farklı şekillerde ifade edebilmektedir. Özellikle çocuğun çizdiği resimler, oyunlarda verdiği tepkiler onu gözlemlemek ve ne istediğini bilmek açısından belirleyici olabilmektedir[77]. Bu nedenle ebeveynlerin çocuğun günlük yaşamda ortaya koyduğu davranışlarını da gözlemlemesi gerekmektedir.

Esasen ayırt etme gücüne sahip küçüklerin ehliyeti (TMK m. 16) ve özellikle şahsa sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanma yetkileri de kanımızca çocuğun bireysel özerkliğinin medeni hukuktaki somut görünümleridir[78]. Ancak çocuğun karar alma sürecine katılımı ve görüşünün değerlendirilmesi, yalnızca fiil ehliyeti veya ayırt etme gücü meselesi değildir. Zira çocuğun görüşüne verilecek ağırlık belirlenirken; çocuğun ayırt etme gücü ve olgunluk derecesi, somut olayın niteliği ve çocuk için taşıdığı önem ile çocuğun üstün yararı bir bütün olarak incelenmelidir. Somut olayın çocuk üzerindeki etkileri ağırlaştıkça ve alınan karar çocuğun geleceğini doğrudan etkiledikçe, ebeveynin gözetim ve koruma görevi daha önemli hale gelecektir. Bu bakımdan çocuğun ayırt etme gücü bulunsa dahi, ifade ettiği görüşün kendi üstün menfaatine veya açık gelecek hakkına açıkça aykırı olduğu

---

76 Oktay Özdemir (n 48) 1237; Elçin Grassinger (n 25) 64; Özcan Büyüktanır (n 74) 142; İsmail Dede, *Çocuğun Velayet İlişkisinden Doğan Kişi Varlığı Zararlarının Tazmini* (On İki Levha Yayıncılık 2019), 58.

77 Akyüz (n 8) 61; Yücel (n 51) 122.

78 Aynı yönde bkz. Yücel (n 51) 134.

hallerde çocuğun anlık iradesi değil, gelecekteki özerkliğini koruyacak olan üstün yararı esas alınmalıdır[79].

III. TÜRK MEDENİ KANUNU KAPSAMINDA EBEVEYNİN ÇOCUĞUNU YETİŞTİRME YETKİSİ VE ÇOCUĞUN ÖZERKLİĞİNİN ÇATIŞMASI

A. Ebeveynin Yetiştirme Yetkisinin Sınırı Olarak Çocuğun Açık Geleceği

TMK m. 340 uyarınca "*Ana ve baba, çocuğu olanaklarına göre eğitirler ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâkî ve toplumsal gelişimini sağlar ve korurlar*"[80]. Belirtmek gerekir ki velayetin hak-yükümlülük niteliğinin en güzel örneklerinden biri bu hükümdür. Zira ebeveynin çocuğu eğitmesi hem bir yükümlülük iken hem de çocuğun eğitimini yönetme bakımından bir yetkidir[81].

Hükümde çocuğun eğitilmesi, sadece okul eğitimi anlamına gelmemekte, çocuğun iyi ve düzgün yetiştirilmesi, terbiye edilmesi gibi halleri de kapsamaktadır[82]. Önceki başlıklarda da sıklıkla ifade ettiğimiz üzere ebeveynlerin çocuğu eğitirken ve yetiştirirken çocuğun bedensel, zihinsel, ahlaki, toplumsal her anlamda gelişimini sağlaması gerekmektedir. Bu hususlar hükümde de açıkça belirtilmiştir. Tüm bunları sağlarken ebeveynden beklenen, mevcut imkanları dahilinde bu yükümlülüklerini yerine getirmesidir[83]. Ebeveynlerin olanakları, sadece maddi olanaklar olarak değerlendirilmemeli, onların sosyo-kültürel durumları ve yaşam şartları da incelenmelidir[84].

Ebeveynler, mevcut imkanları bahane ederek yükümlülüklerini en iyi seviyede yerine getirmekten de kaçınmamalıdırlar. Başka bir deyişle çocuklarını daha iyi olanaklarla yetiştirebilmeleri mümkünken daha düşük şartlarda yetiştirmeleri çocuk hakları için getirilen ilkelere, söz gelimi çocuğun üstün yararına, aykırılık oluşturacaktır. O halde burada ebeveynlerin olanaklarının bir sınır olmasıyla birlikte

---

79 Serozan (n 13) 65; Özdemir ve Ruhi (n 17) 25; Karaman (n 24) 131; Gülhan (n 17) 225.

80 Konumuzu aşmamak adına makalemizde bu hususa ayrıca yer verilmeyecek olsa da belirtmek gerekir ki çocuğun eğitim hakkı Anayasa m. 42 uyarınca da korumaya alınmış temel haklardandır. Bu sebepledir ki çocuğun eğitimine dair yükümlülük sadece ebeveynlere değil devlete de yüklenmiştir.

81 Dural, Öğüz ve Gümüş (n 61) 398; Mehmet Erdem ve İsmail Dede, 'Türk Medeni Kanunu Kapsamında Çocuğun Eğitim Hakkı ve Bu Hakkın Sınırlarına İlişkin Değerlendirmeler' iç Aslı Makaracı Başak, Seda Öktem Çevik ve Gülen Sinem Tek (Edr.) *Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması* (Seçkin Yayıncılık 2021) 254; Dede (n 76) 63.

82 Akyüz (n 8) 241; Usta (n 2) 274; Elçin Grassinger (n 25) 25 vd.; Yargıtay HGK, E. 2011/884, K. 2012/197, T. 16.3.2012, "*Ana ve babanın çocukların kişiliklerine ilişkin hak ve ödevleri, özellikle çocukların şahıslarına bakmak, onları görüp gözetmek, geçimlerini sağlamak, yetiştirilmelerini ve eğitimlerini gerçekleştirmektir. Bu bağlamda sağlayacağı eğitim ile istenilen ölçüde dürüst, kötü alışkanlıklardan uzak, iyi ahlak sahibi, çalışkan ve bilgili bir insan olarak yetiştirmek hak ve yükümlülüğü bulunmaktadır*", Lexpera İçtihat Bankası.

83 Akyüz (n 8) 241; Elçin Grassinger (n 25) 26.

84 Usta (n 2) 279.

çocuğun üstün yararının da her zaman olduğu gibi gözetilmesi gerekmektedir. Ebeveyn imkanlarının fazlasını yapmaya zorlanamayacağı gibi ebeveynden çocuğu yetiştirirken mümkün olduğunca çocuğun yeteneklerini öncelik olarak kabul etmesi ve buna da olabildiğince imkân sağlaması beklenmektedir[85]. Tüm bu süreçte çocuğun görüşüne de her zaman olgunluğu ölçütünde başvurulmalıdır[86].

Bu noktada çocuğun zihinsel, bedensel gelişimi ve bireysel özellikleri de göz önünde bulundurulmalı ve çocuğun geleceğine yönelik alınacak her türlü karar, onun üstün yararı ve gelişim hakkı ile bağdaşacak şekilde alınmalıdır[87]. Esasen ebeveynlik, çocuğun geleceğini kendi istekleri doğrultusunda belirlemek değil, çocuğun potansiyelini fark edip buna göre doğru yönlendirmeler yapabilmek ve çocuğun özerkliğine yer açabilmektir[88]. Daha önce açıklamış olduğumuz üzere çocuğun katılım hakkı, onun özerkliğinin ve açık gelecek hakkının en önemli parçasıdır. Ancak belirli olgunluk seviyesine ulaşmamış çocukların her ne kadar görüşünü belirtmesi yeterli seviyede olmayacaksa da bu noktada çocuğun düzgün yetiştirilmesinde görev yine ebeveynlere düşmektedir. Ebeveynlerin çocuğun görüşünü açıklayamıyor olmasından hareketle çocuğunun özelliklerini dikkate almadan onun hakkında kararlar alması doğru değildir[89]. Aksi takdirde bu durum çocuğun açık gelecek hakkının ihlali niteliğinde olacaktır. Kaldı ki çocuklar belirli bir olgunluk düzeyine ulaşmamış olsalar da kendilerince neyi isteyip istemediklerini belli edebilmektedirler. Bunları görmek de ebeveynin görevidir. Sonuç olarak ebeveynin TMK m. 340 kapsamındaki eğitim ve yetiştirme yetkisi de mutlak olmayıp TMK m. 339/3 ile çizilen genel sınıra ve çocuğun açık bir geleceğe sahip olma hakkına tabidir[90].

Uygulamada özellikle dini eğitim ve tıbbi müdahaleler söz konusu olduğunda velayetten doğan yetkilerin ve çocukların menfaatlerinin çatıştığı görülmektedir. Bu hususlardan da kısaca bahsetmek gerekmektedir. Dini eğitim, ebeveynin çocuğu eğitme yetkisine dahil olan hususlardan olmakla birlikte TMK'de ayrıca düzenlenmiştir. TMK m. 341'e göre "*Çocuğun dinî eğitimini belirleme hakkı ana ve babaya aittir. Ana ve babanın bu konudaki haklarını sınırlayacak her türlü sözleşme geçersizdir. Ergin, dinini seçmekte özgürdür*". Belirtmek gerekir ki, doktrinde de haklı olarak eleştirildiği üzere, velayete ilişkin düzenlemelerde yer

85 Akyüz (n 8) 241; Elçin Grassinger (n 25) 26; Erdem ve Dede (n 81) 257.

86 Akyüz (n 8) 241.

87 Elçin Grassinger (n 25) 29; Akyüz (n 8) 241; Erdem ve Dede (n 81) 257.

88 Aynı yönde bkz. Erdem ve Dede (n 81) 257; Dede (n 76) 57.

89 Bou-Habib ve Olsaretti bu durumu bilinci açık olmayan bir hastaya doktorun, hastanın isteğine uymayacağını bile bile bir müdahalede bulunmasına benzetmektedir. Bu durumda nasıl ki doktorun sorumluluğu gündeme gelecektir ebeveynlerin de henüz yeterli bilince sahip olmayan çocuklara iyilik adı altında yaptıklarının her zaman doğru olmayabileceğini belirtmektedir. Bkz. Bou-Habib ve Olsaretti (n 38) 25, 26.

90 Aynı yönde bkz. Özcan Büyüktanır (n 74) 174; Ümran Yıldırım Altun, *Velayet Hakkının Kötüye Kullanılması* (Adalet Yayınevi 2025) 110.

alan bu hükmün üçüncü fıkrası olan erginlerin dinini seçmekte özgür olduğu ifadesi düzenlenme yeri bakımından hatalıdır[91]. Bu bakımdan son fıkranın, mahkeme kararı neticesinde velayet altında bırakılan ergin kısıtlılar için düzenlendiği kabul edilmelidir[92]. Bu sebeple hükmün mefhumu muhalifinden ergin olmayanların dinini seçmekte özgür olmadığı sonucu ise çıkarılmamalıdır[93]. Ebeveynin dini eğitim vermesinde en önemli husus çocuğun ruhsal gelişiminin tehlikeye atılmamasıdır[94]. Bizim de katıldığımız görüşe göre çocuklar olgunluğu ölçüsünde dinini seçme hakkına da sahip kabul edilmeli ve dinini seçme, buna göre eğitim alıp almama gibi hususlar çocuğun iradesine bırakılmalıdır[95].

Tıbbi müdahaleler söz konusu olduğunda ise İngiliz hukukunda Gillick testi kapsamında böyle bir inceleme yapılabilmektedir. Bu test kapsamında 16 yaşından küçük çocukların tıbbi müdahaleye rıza verebilme hususunda olgunlukları tespit edilmekte ve buna göre hareket edilmektedir[96]. Başka bir deyişle 16 yaşından küçük çocuğun rıza gösterip gösteremeyeceğinin belirleyicisi, duygusal ve zihinsel olgunluğu ile önerilen tedaviyi anlama yeteneğidir[97]. İngiliz hukukunda, düzenleme öncesinde 16 yaşından büyük çocukların rızasının alınabileceği kabul edilmekteyken, 16 yaşından küçük çocukların da belirli hâllerde rıza gösterebileceklerinin göz önünde bulundurulması amacıyla yapılan düzenlemeler sonucunda Gillick testi geliştirilmiş ve uygulanmaya başlanmıştır[98]. Hukukumuzda ise yine tıbbi müdahaleye gösterilecek rıza için yasal düzenlemelerde bir yaş sınırı belirtilmemişse de çocuğun ayırt etme gücü olup olmadığına bakılmaksızın yasal temsilcisinin rızası aranmaktadır[99]. Ancak bu düzenlemeler doktrinde eleştirilmektedir. Zira tıbbi müdahaleye verilecek rıza kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olup ayırt etme

91 Dede (n 76) 64.

92 Erdem ve Dede (n 81) 258; Dede (n 76) 64.

93 Erdem ve Dede (n 81) 259.

94 Elçin Grassinger (n 25) 37; Yıldırım Altun (n 90) 116.

95 Akyüz (n 8) 244.

96 Sağlam ve Tuğ Levent (n 55) 750; Ayşe Nilay Şenol, 'Sünnet ve Çocuğun Menfaati' (2019) 25(2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı 1342.

97 Marc A. Cornock, 'Fraser guidelines or Gillick competence?' (2007) 1(3) Journal of Children's and Young People's Nursing 142.

98 Cornock (n 97) 142.

99 1219 S. Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun m. 70: "*Tabipler, diş tabipleri ve dişçiler yapacakları her nevi ameliye için hastanın, hasta küçük veya tahtı hacirde ise veli veya vasisinin evvelemirde muvafakatını alırlar*". Hasta Hakları Yönetmeliği m. 24: "*Tıbbi müdahalelerde hastanın rızası gerekir. Hasta küçük veya mahcur ise velisinden veya vasisinden izin alınır*".

gücüne sahip kişiler tarafından bizzat rıza verilmesi gereken işlemlerdendir[100] ve tıbbi müdahaleye verilecek rıza çocuğun katılım hakkına dahildir[101].

B. Sınır İhlali Halinde Çocuğun Açık Gelecek Hakkının Korunması

Çocuğun geleceğinin korunması bakımından velayet düzenlemelerine başvurulabileceği gibi kanımızca çocuğun açık bir geleceğe sahip olma hakkı, çocuğun küçüklük döneminde şekillenen ve yetişkin olduğunda tam özerkliğe ulaşan kişilik hakkının (TMK m. 23 vd.) özel bir görünümü olarak kabul edilmeli ve bunun ihlali halinde kişilik haklarının ihlalinden doğan hukuki imkanlara da başvurulabilmelidir[102]. Zira kanımızca kişilik hakkı, yalnızca çocuğun mevcut bedensel ve manevi varlığını değil; onun kişiliğini serbestçe geliştirme, gelecekteki yaşam tercihlerini özgür iradesiyle belirleme potansiyelini de güvence altına almaktadır[103]. Çocuğun geleceğini belirlemesi onun manevi kişilik değerlerinden biri olarak da kabul edilebilir. Ebeveynin bunu engellemesi halinde de çocuğun kişilik haklarının ihlal edildiği sonucuna varılarak TMK m. 24 vd. hükümlerine başvurulabilir. Bu hükümler kapsamında çocuk ebeveynden maddi ve manevi tazminat isteminde bulunabilir[104]. Doktrinde her ne kadar çocuk ile ailesi arasındaki ilişkide uygulanacak hükümlerin velayet hükümleri olduğu belirtilse de[105] tazminat bakımından velayet hükümlerinde bir düzenleme yer almaması sebebiyle kanımızca TMK m. 25'e başvurulabilmelidir.

Yine bazı durumlarda ebeveynin çocuğa yeterli maddi katkıda bulunmaması nedeniyle çocuğun açık gelecek hakkı ihlal ediliyor olabilir. Daha önce belirttiğimiz gibi çocuğun düzgün bir eğitim alması bu hak bakımından en önemli hususlardandır.

---

100 Özge Yücel, *Ayırt Etme Gücünden Yoksun Kişiler Adına Alınan Tıbbi Kararlarda Özerklik Hakkının Korunması ve Hasta Talimatları* (Seçkin Yayıncılık 2018) 53, 54; Zarife Şenocak, 'Küçüğün Tıbbi Müdahaleye Rızası' (2001) 50(4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 74; Fatma Tülay Karakaş, *Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar* (Turhan Kitabevi 2015) 68.

101 Özcan Büyüktanır (n 74) 74 vd; Gaye Tuğ Levent, 'Çocuğun Tıbbi Müdahaleye Rızasının Katılım Hakkı Yönünden Analizi' iç Emir Göka, Uğur Orhan ve Hüseyin Can Aksoy (Edr.) *Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi II. Genç Hukukçular Araştırma Sempozyumu* "*Ceren Damar Şenel'in Anısına*" *26-27 Kasım 2021* (On İki Levha Yayıncılık 2022) 41; Şenocak (n 100) 76.

102 Temelinde çocuğun görüşünün alınması ile sağlanan çocuğun özerkliğinde de, çocuğun menfaatine rağmen görüşünün alınmaması ve buna bağlı olarak kararlar alınmasının engellenmesi de esasen çocuğun kişilik değerlerine aykırılık oluşturacaktır. Bkz. Dede (n 76) 60; Yine doktrinde çocuğun görüşünün alınmasının, yeni tabiriyle katılım hakkının, esasen çocuğun kişiliğine saygı gösterilmesi yükümlülüğü anlamına geldiği de belirtilmektedir. Bkz. Öcal Apaydın ve Hışım (n 16) 306.

103 Özcan Büyüktanır'a göre de çocuğun kişisel gelişiminin sağlanmasını isteme hakkı, eğitim hakkı, yakınları ile kişisel ilişki kurma hakkı, kökenini öğrenme hakkı, katılım hakkı gibi haklar da kişilik haklarına dahildir. Bkz. Özcan Büyüktanır (n 74) 37, 38; Aynı yönde bkz. Seda Gayretli Aydın, 'Çocuğun Kişiliği ve Ehliyeti' iç Ömer Korkut ve Seda Baş (Edr.) *Çocuk Hukuku Genel Esaslar* (Adalet Yayınevi 2025) 156.

104 Erdem ve Dede (n 81) 262.

105 Özcan Büyüktanır (n 74) 273; Akyüz (n 8) 130.

Çocuk, eğitimi için kendilerinden beklenen maddi desteği sağlamayan ebeveynden, nafaka da isteyebilir[106].

Velayete ilişkin hükümlerde ise çocuğun açık gelecek hakkına aykırılık halinde incelenebilecek imkanlar, TMK m. 346 ve devamında düzenlenmiştir. Kanun koyucu, TMK m. 346 uyarınca hâkime, çocuğun korunması için gerekli önlemleri alma yetkisi vermiştir. Bu bakımdan hâkim, somut olayın gerekliliklerine göre, çocuğun üstün yararı neyi gerektiriyorsa ona göre, karar verebilecektir[107]. Hâkim, bu kapsamda ebeveyni uyarabilir, onlara talimatlar verebilir, yol gösterebilir veya sadece yükümlülüklerini de hatırlatabilir[108]. Ancak hâkimin alabileceği önlemler bunlarla sınırlı değildir.

Söz gelimi çocuğun futbolda yetenekli olmasına rağmen ebeveynin çocuğun futbol oynamasını engellemesi durumunda çocuğun açık gelecek hakkı ihlal edilmiş olacaktır. Hatta futbol kulüplerinin alt yapısına girebilecekken ebeveynin çocuğun kulüplere kaydolmasını engellemesi, kulübe gidebilmesi için ayırabileceği vakti yeteneği olmayan, söz gelimi gitar kursu ile doldurması halinde bu ihlal meydana gelmiş olacaktır. Bu gibi durumlarda hâkimin müdahalesinin istenmesi mümkündür. Hâkim TMK m. 426 uyarınca çocuğa kayyım atayarak bu işlemlerin gerçekleştirilmesini sağlayabilir[109]. Zira bu ve bunun gibi tüm durumlar TMK m. 426'daki çıkar çatışmasına dahildir[110]. Başka bir deyişle ebeveyn ile çocuğun çıkarlarının çatışması halinde bu hüküm uyarınca çocuğa kayyım atanabilir[111].

---

106 Erdem ve Dede (n 81) 260.

107 Dural, Öğüz ve Gümüş (n 61) 405; Usta (n 2) 419; Özdemir ve Ruhi (n 17) 96; Özcan Büyüktanır (n 74) 269; Semih Yünlü, 'Soybağının Hükümleri: Genel Hükümler ve Tanıma' iç Metin İkizler ve Özlem Tüzüner (Edr.) *Medeni Hukuk II Aile Hukuku* (Adalet Yayınevi 2024) 404; Yıldırım Altun (n 90) 139.

108 Bilge Öztan, *Aile Hukuku* (Turhan Kitabevi 2015) 1141; Özdemir ve Ruhi (n 17) 96; Akyüz (n 8) 273.

109 Özge Yücel, *Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili* (Turhan Kitabevi 2023) 47; Gayretli Aydın (n 103) 157; Her ne kadar TMK m. 345'te "*Çocuk ile ana veya baba arasında ya da ana ve babanın menfaatine olarak çocuk ile üçüncü kişi arasında yapılacak bir hukukî işlemle çocuğun borç altına girebilmesi, bir kayyımın katılmasına ve hâkimin onayına bağlıdır*" denilse de bu hüküm görüldüğü üzere sadece bir hukuki işlemle çocuğun borç altına girecek olmasıyla ilgilidir, bunun dışındaki hallerde uygulanması gereken madde TMK m. 426'dır. Bkz. M. Alper Gümüş, *Türk Medeni Hukukunda Kayyımlık* (Vedat Kitapçılık 2006) 41. Yine Gümüş'ün haklı olarak eleştirdiği üzere bu şekilde iki ayrı hüküm yerine ZGB Art. 306'da yer alan genel hüküm gibi bir düzenlemenin hukukumuzda düzenlenmesi yerinde olur ve böylece yeknesaklık da sağlanmış olurdu. Bkz. Gümüş (n 109) 42.

110 Adana BAM 2. HD., E. 2020/129, K. 2020/1155, T. 9.9.2020, "*...küçük K7'e Hatay 1. Sulh Hukuk Mahkemesinin 2018/1241 Esas, 2019/1035 Karar sayılı ilamı ile K8'un TMK'nun 426. m.si gereğince temsil kayyımı olarak atandığı,...dava velayetin kaldırılması davası olup yasal temsilci olan davalı anne ile çocuk arasında menfaat çatışması oluştuğundan küçüğe kayyım tayin ettirilmesinin isabetli olduğu,...*", Lexpera İçtihat Bankası.

111 Yücel (n 109) 47, 48.

Hâkim, ayrıca ebeveynleri uyarabileceği gibi belirli bir davranışa da yönlendirebilir, ihlalin devam etmesi halinde velayetin kaldırılacağını ihtar edebilir[112].

TMK m. 347'de yer alan "*Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur…*" ifadesi çocuğun açık gelecek hakkı bakımından da uygulanabilir niteliktedir. Bu durumda hâkime verilen yetki ise çocuğun anne ve babadan alınması veya bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirilmesine yönelik karar vermesidir. Ancak hâkimin bu yönde bir karar verebilmesi için TMK m. 346'daki önlemlerin yeterli olmaması veya yeterli olmayacak olmasıdır[113]. Bu durumda henüz tehlike doğmamış olsa dahi tehlikenin gerçekleşmesinin ciddi bir ihtimal dahilinde olması halinde hâkim TMK m. 347 uyarınca karar verebilir[114]. Hâkimin vereceği yerleştirme kararı neticesinde çocuğun velayet hakkı hala anne ve/veya babadadır; ancak artık onların çocuğu yetiştirme yetkileri ellerinden alınmıştır[115].

Tüm bu hallerin dahi yeterli olmadığı veya olmayacağı durumlarda hâkim son çare olarak TMK m. 348 uyarınca velayetin kaldırılmasına karar verebilir[116]. Bu düzenlemeye göre velayetin kaldırılmasının sebebi esasen velayetin kötüye kullanılmasıdır[117]. Hükümde velayetin kaldırılabileceği haller açıkça sayılmıştır. Buna göre ebeveynin deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velayet görevini gereği gibi yerine getirememesi veya çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması hallerinde velayetin kaldırılması yönünde karar verebilecektir. Hükümde belirlenmiş her iki hal kapsamında da çocuğun açık gelecek hakkı ihlal edilebilecektir. Söz gelimi çocuğun alması gereken eğitimi alamaması bu hüküm kapsamında değerlendirilecektir[118].

Son olarak tüm bu hukuki yollara ayırt etme gücüne sahip çocuk başvurabilir[119]. Ayrıca çocuğun korunması bakımından ilgili herkes de bu konuda yetkili kabul edilmelidir[120]. Söz gelimi çocuğun açık gelecek hakkının ihlal edildiğini gören

---

112 Erdem ve Dede (n 81) 262.

113 Öztan (n 108) 1147; Usta (n 2) 450; Özdemir ve Ruhi (n 17) 97; Özcan Büyüktanır (n 74) 270, 271; Yıldırım Altun (n 90) 146 vd.

114 Özcan Büyüktanır (n 74) 271.

115 Öztan (n 108) 1148; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 61) 406; Usta (n 2) 458; Özdemir ve Ruhi (n 17) 98; Yünlü (n 107) 406.

116 Serozan (n 62) 398; Öztan (n 108) 1152; Usta (n 2) 460; Yünlü (n 107) 407; Yıldırım Altun (n 90) 151; Özen Çolak (n 16) 558.

117 Özcan Büyüktanır (n 74) 271.

118 Öztan (n 108) 1154; Özcan Büyüktanır (n 74) 271.

119 Akyüz (n 8) 268; Özcan Büyüktanır (n 74) 274.

120 Dural, Öğüz ve Gümüş (n 61) 405; Usta (n 2) 425; Özdemir ve Ruhi (n 17) 93, 100; Akyüz (n 8) 269; Özcan Büyüktanır (n 74) 274.

öğretmeni de hukuki yollara başvurarak mahkemeleri harekete geçirtebilmelidir[121]. Hatta hâkim de re'sen harekete geçebilir[122].

SONUÇ

Çocuğa bakış açısı zamanla çocuğun pasif bir hak nesnesi olmaktan çıkıp bağımsız bir hak öznesi haline gelmesi yönünde gelişmiştir. Gerek uluslararası düzenlemeler gerekse de iç hukuk kuralları ile çocuğun özerkliği ve çocuğun katılım hakkının önemi biraz daha kavranmıştır. Bu bakımdan ortaya çıkan çocuğun açık gelecek hakkı kavramı, ebeveyn yetkilerini sınırlandıran önemli bir ilkedir. Bu kapsamda ebeveynin çocukları yetiştirirken hem onun açık gelecek hakkını ihlal etmeme hem de çocuğun özerkliğini sağlayıp buna saygı duyma yükümlülüğü bulunmaktadır. Her ne kadar çocuğun açık gelecek hakkı yasal düzenlemelerde yer almıyorsa da bu husus çocuk haklarının gelişiminin doğal bir sonucudur.

TMK m. 339/3 de sadece çocuğun görüşünün alınmasıyla ilgili bir düzenleme değil, ebeveyn yetkilerini kısıtlayan genel bir norm niteliğinde ve aynı zamanda çocuğun açık gelecek hakkının bir parçasıdır. Bu bağlamda TMK m. 340 da bunun özel bir görünümüdür. Tüm bunlar kapsamında ulaşılan sonuç çocuğun olgunlaşma ölçütü dikkate alınarak her süreçte aktif olarak yer alması ve katılımının sağlanması gerektiği ve çocuğun da özerk bir birey olduğudur. Yeterli olgunluğa erişmemiş çocuklarda ise ebeveynlerin yine tamamen serbest olmadığı, çocuklarının tüm özelliklerini göz önünde bulundurarak onu hayata hazırlamaları ve ayırt etme gücü olsun veya olmasın hiçbir çocuğun açık gelecek hakkını ihlal etmemeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamızda ulaştığımız en önemli sonuçlardan biri de ebeveynlerin çocukları yetiştirirken, çocuğun gelecekteki telafisi imkânsız yaşam tercihlerini önceden engelleyecek kararlardan kaçınmaları ve çocuğun eleştirel düşünme, bilgiye ulaşma ve bağımsız karar alma gibi içsel kapasitelerini geliştirme ve ona yeterli seçenekleri sunması gerektiğidir.

Diğer en önemli sonuç çocuğun açık bir geleceğe sahip olma hakkının, çocukluk döneminde şekillenen ve erginleşmeyle tam özerkliğe ulaşan kişilik hakkının özel bir görünümü olarak kabul edilmesi gerektiğidir. Bu bakımdan sadece velayete ilişkin hükümler ile değil TMK m. 24 vd. hükümleri ile de çocukların korunması sağlanabilir.

Ulaştığımız bir diğer sonuç, yasal düzenlemelerin normatif olarak yerinde ve bütüncül olduğudur. Lakin ne kadar hukuken çocukların hak öznesi olduğu birçok kez belirtilse de hala çoğu ebeveynin çocuk üzerinde otorite olduklarından hareketle çocuk yetiştirdiği ve hatta devletin ve dolayısıyla mahkemelerin de bu görüşte olduğu görülmektedir. Bu durum sadece yasal düzenlemelerin yeterli olmadığı,

---

[121] Serozan (n 62) 397; Akyüz (n 8) 269; Özcan Büyüktanır (n 74) 274.

[122] Dural, Öğüz ve Gümüş (n 61) 405, 409; Usta (n 2) 425; Akyüz (n 8) 269.

uygulamanın da ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir. Hal böyle olunca daha açık nitelikte bir düzenleme getirilmesi yerinde olacaktır. Ancak belirtmek isteriz ki ebeveynlerin de çocukların yetiştirilmesiyle ilgili bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Çocukların düzgün yetiştirilmesi toplumsal gelişmenin de bir parçasıdır. Çocuklar iyi yetiştirilmedikçe toplumsal ilerleme katedilemez.

Mahkemeler de çoğu zaman ebeveyn yetkisinin sınırlandırılmasını yalnızca ağır ihmal veya fiziksel istismar halleriyle sınırlı tutmakta, çocuğun açık geleceğini ve özerkliğini zedeleyen ebeveyn müdahalelerini yetiştirme hakkının doğal bir parçası sayarak denetim dışı bırakmaktadır. Bu sonuca da incelediğimiz kararlar neticesinde ulaşmış bulunmaktayız. Mahkemelerin verdiği yanlış kararları inceleme konusu yapamamamızın en önemli sebebi bu konuların henüz hukuki başvurulara dahi konu olmaması ve dolayısıyla karar olmamasıdır. Çocukların açık gelecek haklarının ihlal edilip edilmediği, düzgün yetiştirilip yetiştirilmediğinin incelenmesi ve bu konular hakkında önlemler alınması da esasen devletlerin yükümlülüğüdür. Buna yönelik çalışmalar yapılması yerinde olacaktır.

O halde önerilerimiz;

1- Ebeveynlerin çocuk yetiştirme hususunda hukuk normları da gözetilerek devlet eliyle bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır. Bu da kamusal araçlarla ebeveynleri bilgilendirme, onlara rehberlik etme aracılığıyla sağlanabilecektir.

2- Çocuğun açık gelecek hakkı ve özerkliği, her ne kadar bu hakkı çocuk haklarının doğal bir sonucu olarak kabul etsek de, normatif bir düzenlemeye kavuşturulmalıdır. Bu kapsamda TMK m. 339 ve/veya TMK m. 340'a bu yönde bir fıkra eklenebilecektir. Söz gelimi, velinin çocuğu yetiştirirken onun gelecekteki imkanlarını kısıtlamamasına özen göstermesi ve çocuğun özerkliğine saygı duyması gerektiği belirtilebilecektir. Bunlara aykırılık hallerinin yaptırımlar kapsamına açıkça dahil edilmesi de uygun olacaktır.

3- TMK m. 339/3'te eksik olan çocuğun bilgilendirilmesi hususu maddeye eklenerek ebeveynlerin çocukları onu ilgilendiren konularda bilgilendirme yükümlülüğü olduğu belirtilmelidir.

4- TMK m. 339/3'teki "önemli" kelimesinin kaldırılarak "çocuğu ilgilendiren" ifadesi getirilmelidir.

5- Yargı organlarının, paternalist tutumu tamamen bırakıp sadece ağır ve fiziki zararlarda değil çocuğun duygusal, zihinsel yönlerden manipüle edildiği, özerkliğinin ihlal edildiği durumlarda da ihlal yönünde kararlar vermesi gerekmektedir.

6- Devletlerin çocukların açık gelecek haklarının ihlal edilip edilmediğini, çocukların düzgün yetiştirilip yetiştirilmediklerini denetleme mekanizmaları kurmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Aebi-Müller RE., 'Elterliche Sorge: Betreuungsrecht – Betreuungspflicht – Aufenthaltsbestimmungsrecht / I. - III.' in Elterliche Sorge, Betreuungsunterhalt, Vorsorgeausgleich und weitere Herausforderungen Symposium zum Familienrecht (eds. Alexandra Jungo, Christiana Fountoulakis), (Schulthess Juristische Medien AG 2018).

Affolter-Fringeli K ve Vogel U, 'Art 296' in Die elterliche Sorge / der Kindesschutz, Art. 296-317 ZGB - Das Kindesvermögen, Art. 318-327 ZGB - Minderjährige unter Vormundschaft, Art. 327a-327c ZGB Berner Kommentar (eds. Heinz Hausheer, Hans Peter Walter), (Stämpfli Verlag AG 2016)

Akbulut PE, 'Ayırt Etme Gücünden Yoksunluğun Borçlar Hukukunda Hukuki İşlem Ehliyeti Bakımından Sonuçları ve Özellik Arz Eden Haller' (2025) 15(1) Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 407-432

Akıntürk T ve Ateş D, *Medeni Hukuk* (Beta 2023).

Akyüz E, *Çocuk Hukuku, Çocukların Hakları ve Korunması* (Pegem Akademi 2021)

Algan M, *Anayasa Hukukunda Çocuk Hakları* (On İki Levha Yayıncılık 2021).

Antalya G ve Topuz M, *Medeni Hukuk*, C. 1 (Seçkin Yayıncılık 2024).

Aydos OS, 'Ayırt Etme Gücü Ekseninde Yaş Etkeni' (2025) iç Kardelen Kıraç Tokabaş, Dilara Zorlutuna, Egemen Işık, Murat Akdi, Sema Aydın, Murat Topuz, Pelin Çavdar Lokumcu, Ekin Şentürk, Ege Türel, Işıl Yelkenci ve Ertuğrul Doğan Erzengin (Edr.) *Prof. Dr. O. Gökhan Antalya'ya Meslekte 50. Yıl Armağanı* (On İki Levha Yayıncılık 2025) 703-711

Bahadır Z, 'BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Çerçevesinde Medenî Usûl Hukuku Bakımından Çocuğun Katılım Hakkı' (2023) 70 Adalet Dergisi 213-254

Baygın C ve Nar A, *Medeni Hukuk Dersleri-I Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku* (Yetkin Yayınları 2022)

Berki Ş, 'Romada Aile Hukuku' (1957) 14(1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 111-121

Bou-Habib P ve Olsaretti S, 'Autonomy and Children's Well-Being' iç Alexander Bagattini ve Colin Macleod (Edr.), *The Nature of Children's Well-Being: Theory and Practice* (Springer Science+Business Media Dordrecht 2015) 15-33

Chen J, 'The Right to Self-Development: An Addition to the Child's Right to an Open Future' (2016) 47(4) Journal of Social Philosophy

Cornock MA, 'Fraser guidelines or Gillick competence?' (2007) 1(3) Journal of Children's and Young People's Nursing 142-142

Coşkun Çuvaloğlu F, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Medeni Yargılamada Çocuğun Katılım Hakkı* (On İki Levha Yayıncılık 2023)

Çelebi Ö, *Vesayet Altına Alınan Küçüğün Katılım Hakkı* (On İki Levha Yayıncılık 2025)

Çetiner S, 'Velayet Müessesinin Tarihi Gelişimi ve Hukuki Niteliği' (2017) 14 Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan 25-46

Dede İ, *Çocuğun Velayet İlişkisinden Doğan Kişi Varlığı Zararlarının Tazmini* (On İki Levha Yayıncılık 2019)

Demircioğlu HR, 'Velayet 'Müessessesi'nin Niteliğini Hak-Yüküm(lülük) İkileminin Dışında Yeniden Düşünmek' (2025) 11(1) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi 49-88

Dural M ve Öğüz T, *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku* (Filiz Kitabevi 2022)

Dural M, Öğüz T ve Gümüş MA, *Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku* (Filiz Kitabevi 2025).

Dworkin G, 'The Nature of Autonomy' (2015) Nordic Journal of Studies in Educational Policy 7-14

Ekiz S, 'Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Kapsamında Çocuğun Katılım Hakkı' (2024) 89(2) İzmir Barosu Dergisi 267-316

Elçin EG, 'Çocuğun Menfaati Gereği Çocukla İlgili Uyuşmazlıklarda Görüşünün Alınmaması Gereken Durumlar' iç Evgen Gülçin Elçin ve Arzu Genç Arıdemir (edr) Çocuk Hakları Çalışmaları – I – (On İki Levha Yayıncılık 2017)

Elçin Grassinger EG, *Türk Medeni Kanununda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişilik Varlığının Korunması İçin Tedbirler* (On İki Levha Yayıncılık 2009)

Erdem M ve Dede İ, 'Türk Medeni Kanunu Kapsamında Çocuğun Eğitim Hakkı ve Bu Hakkın Sınırlarına İlişkin Değerlendirmeler' iç Aslı Makaracı Başak, Seda Öktem Çevik ve Gülen Sinem Tek (Edr.) *Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması* (Seçkin Yayıncılık 2021) 251-267

Erkan ve Yücer İ, 'Ayırt Etme Gücü' (2011) 60(3) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 485-522

Feinberg J, 'The Child's Right to an Open Future' iç Joel Feinberg (ed), Freedom and Fulfillment: Philosophical Essays (Princeton University Press 1992)

Gayretli Aydın S, 'Çocuğun Kişiliği ve Ehliyeti' iç Ömer Korkut ve Seda Baş (Edr.) *Çocuk Hukuku Genel Esaslar* (Adalet Yayınevi 2025) 135-172

Genç Arıdemir A, 'Evlilik Birliğinin Boşanma ile Sona Ermesi Halinde Çocuğun Hukuki Durumu' iç Evgen Gülçin Elçin ve Arzu Genç Arıdemir (edr) *Çocuk Hakları Çalışmaları -I-* (On İki Levha Yayıncılık 2017)

Gülhan A, 'BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de Çocuğun Üstün Yararı İlkesinin Kapsamı ve İşlevleri' (2025) 8(2) Uluslararası Akademik Birikim Dergisi 218-227

Hatemi H ve Kalkan Oğuztürk B, *Aile Hukuku* (Vedat Kitapçılık 2013).

Hatemi H, *Medeni Hukuk'a Giriş* (On İki Levha Yayıncılık 2021).

Helvacı S, *Gerçek Kişiler* (Legal Yayıncılık 2021)

Herbots K ve Put J, 'The Participation Disc: A Concept Analysis of (a) Child ('s Right to) Participation' (2015) 23 International Journal of Children's Right 154-188

Herzig CA, 'Das Kind in den familienrechtlichen Verfahren' iç Peter Gauch (Edr.) *AISUF - Arbeiten aus dem Iuristischen Seminar der Universität Freiburg Schweiz* (Schulthess Juristische Medien AG 2012) 47-66

İpek A, 'Çocuk Haklarının Gelişimi ve Karşılaştırmalı Olarak Anayasal Açıdan Değerlendirilmesi' (2012) 20(1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 151-173

Karakaş FT, *Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar* (Turhan Kitabevi 2015)

Karaman E, *Velayet Hakkı Bağlamında Çocuğun Üstün Yararı İlkesinin Anayasal Değerlendirmesi* (On İki Levha Yayıncılık 2023)

Koçhisaroğlu C, 'Kusur İşleme Ehliyeti Olarak Ayırt Etme Gücünün Haksız Eylem Alanında Derecelendirilmesi' (2004) 53(4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1-17

Kurtoğlu HG, Roma Hukukunda Suç ve Ceza, (Seçkin Yayıncılık 2017).

Lotz M, 'Feinberg, Mills, and the Child's Right to an Open Future' (2006) 37(4) Journal of Social Philosophy 537-551

Nart S, *Ayırt Etme Gücünden Yoksun Kimselerin Hukuki Sorumluluğu (Hakkaniyet Sorumluluğu)* (Adalet Yayınevi 2014)

Oğuzman MK ve Barlas N, *Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar* (On İki Levha Yayıncılık 2023).

Oğuzman MK, Seliçi Ö ve Oktay Özdemir S, *Kişiler Hukuku* (Filiz Kitabevi 2021)

Okur Gümrükçüoğlu S, 'Osmanlı Hukuk Uygulamasında Kadının Çocuğu Üzerindeki Velayet ve Vesayet Hakkı' 2022 12(1) Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

Oktay Özdemir S, 'Boşanma Davalarında Çocuklara İlişkin Kararlar Bakımından Çocuğun Dinlenme Hakkı' iç *Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan II. Cilt* (Vedat Kitapçılık 2009) 1219-1242

Öcal Apaydın B ve Hışım S, 'Türk Aile Hukukunda Çocuğun Katılım Hakkı' iç Aslı Makaracı Başak, Seda Öktem Çevik ve Gülen Sinem Tek (Edr.) *Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması* (Seçkin Yayıncılık 2021) 285-323

Özcan Büyüktanır BG, *Çocuğun Kişilik Hakkı ve Çocuğun Kişilik Hakkının Hukuka Aykırı Filllere Karşı Korunması* (Yetkin Yayınları 2019)

Özdemir H ve Ruhi AC, *Çocuk Hukuku (Ders Kitabı)* (On İki Levha Yayıncılık 2024).

Özen Çolak NB, 'Ebeveynlerin Sosyal Medyada Çocukları Üzerinden Elde Ettikleri Kazancın Çocuk Malları Kapsamında İncelenmesi' (2025) 16(61) 531-562

Öztan B, *Aile Hukuku* (Turhan Kitabevi 2015)

Reyhani Yüksel S, *Velayet Hakkının Anayasal Sınırları* (Legal Yayıncılık 2016)

Sağlam İ ve Tuğ Levent G, 'Sınırlı Ehliyetsiz Küçüğün Ayırt Etme Gücünün Tespitinde Uluslararası Esasların Katılım Hakkı Çerçevesinde Değerlendirilmesi' iç Işıl Yelkenci, Fulya Erlüle, Ege Türel, İpek Sağlam, Egemen Işık, Başak Görgeç, Ekin Şentürk ve Dilara Zorlutuna (Edr.) *Prof. Dr. Serap Helvacı'nın Anısına Armağan* (On İki Levha Yayıncılık 2024) 723-768.

Rafique H, 'Implementation of Child Right to Participation under UN Convention: Myth and Reality' (2019) 26 Journal of Political Studies 1-17

Serozan R, 'Çocuğun Kişi Varlığının Aile Hukuku Alanında Korunmasında Yetersizlikler' iç *Prof. Dr. Kenan Tunçomağ'a Armağan* (Beta Basım Yayım Dağıtım 1997) 381-406

Serozan R, *Çocuk Hukuku* (Vedat Kitapçılık 2017)

Serozan R, *Medeni Hukuk* (Vedat Kitapçılık 2018)

Söğütlü Ö, Roma Özel Hukuku, (Seçkin Yayıncılık 2025).

Sütken E, 'Roma Aile Hukukunda Patria Potestas' (2019) 5 (1) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 67-100

Şenocak Z, 'Küçüğün Tıbbi Müdahaleye Rızası' (2001) 50(4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 65-80

Şenol AN, 'Sünnet ve Çocuğun Menfaati' (2019) 25(2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Prof. Dr. Ferit Hakan Baykal Armağanı 1337-1357

Tahiroğlu B ve Erdoğmuş B, Roma Hukuku Dersleri (Der Yayınları 2016)

Tandoğan H, *Türk Mesuliyet Hukuku* (Vedat Kitapçılık 2010)

Tisdall EKM, Morrison F ve Warburton J, 'Challenging Undue Influence? Rethinking Children's Participation in Contested Child Contact' (2021) 43 Journal of Social Welfare and Family Law 8-22

Tuncer Kazancı İ, 'Hukukî Dinlenilme Hakkı ve Çocuğun Katılma Hakkı Bağlamında Yargılamada Çocuğun Dinlenilmesi' (2023) 9(1) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 57-80

Umur Z, Roma Hukuku Ders Notları (Beta Yayıncılık 2010)

Usta S, Velayet Hukuku (On İki Levha Yayıncılık 2016)

Yıldırım Altun Ü, *Velayet Hakkının Kötüye Kullanılması* (Adalet Yayınevi 2025)

Yılmaz C, *Velayet Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2023)

Young R, *Personal Autonomy: Beyond Negative And Positive Liberty* (Taylor & Francis 2017)

Yücel Ö, *Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili* (Turhan Kitabevi 2023)

Yücel Ö, *Ayırt Etme Gücünden Yoksun Kişiler Adına Alınan Tıbbi Kararlarda Özerklik Hakkının Korunması ve Hasta Talimatları* (Seçkin Yayıncılık 2018)

Yücel Ö, 'Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı Bağlamında Çocuğun İradesi' (2013) 2, Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 117-137

Yünlü S, 'Soybağının Hükümleri: Genel Hükümler ve Tanıma' iç Metin İkizler ve Özlem Tüzüner (Edr.) *Medeni Hukuk II Aile Hukuku* (Adalet Yayınevi 2024) 378-416

Ziyan A, *Velayet İlişkisi Bağlamında Çocuğun Ebeveyni Tarafından Temsili* (On İki Levha Yayıncılık 2019).